

Ülevaade vabatahtliku töö majandusliku ja sotsiaalse väärtuse hindamise võimalustest

Lõppraport

Risto Kaarna

Külvi Noor

SISEMINISTEERIUM
Estonian Ministry of the Interior

Tallinn-Tartu 2011

Sisukord

Sisukord	2
Lühikokkuvõte	3
Kasutatud mõisted	5
Sissejuhatus	6
1. Vabatahtliku tegevuse hindamise vajalikkus.....	8
2. Vabatahtliku tegevuse majanduslik väärtus.....	11
2.1. Rahvusvaheline kogemus	11
2.2. Hindamise meetodika	15
2.3. Hinnang vabatahtliku tegevuse majanduslikule väärtusele.....	18
2.3.1. Andmed	19
2.3.2. Taustastatistika.....	20
2.3.3. Hinnangud erinevate meetodite põhjal	23
3. Vabatahtliku tegevuse sotsiaalne väärtus.....	27
3.1. Rahvusvaheline kogemus	27
3.2. Praktilised hindamisvõimalused.....	30
4. Järeldused ja soovitused	31
Lisa 1. Vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamise meetodiline juhend	34

Lühikokkuvõte

Käesoleva analüüsi eesmärgiks on leida Eesti vabatahtlike töö hind rahas ning selle sotsiaalne väärtus. Sedalaadi info on vajalik poliitikaotsustajatele, kodanikuühendustele, nende tegevuste rahastajatele, vabatahtlike kaasavatele organisatsioonidele ning vabatahtlikele endile. Teades vabatahtliku tegevuse ulatust ja iseloomu, saab sellele suuremat tähelepanu pöörata, seda efektiivsemalt juhtida, parandada poliitikakujundust ning kokkuvõttes luua suuremat ühiskondlikku väärtust.

Analüüsi tellijaks on Siseministeerium ning see aitab kaasa „Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni“ ning kehtiva „Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014“ eesmärgile väärtustada ja edendada vabatahtlikku tegevust.

Käesoleva analüüsi tulemusel valmis:

1. Ülevaade vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamisvõimalustest ja selle tulemustest teistes riikides.

Vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamisvõimalusi on erinevaid ning valik nende vahel sõltub tehtud eeldustest ning püstitatud eesmärkidest. Puudub rahvusvaheliselt kokkulepitud ühtne meetodika, mistõttu on rahvusvahelised võrdlusuuringud äärmiselt harvaesinevad. Silmapaistvamad uuringud vabatahtliku tegevuse väärtuse mõõtmisel riiklikul või kohalikul tasandil on tehtud näiteks Austraalias ja Kanadas.

2. Ülevaade vabatahtliku tegevuse majanduslikust väärtusest 2010. aastal Eestis ja selle suhtest SKP-sse.

Kui vabatahtlikele peaks palka maksma, siis avalikul ja kolmandal sektoril kuluks eelarvelisi vahendeid nimetatud ülesannete täitmiseks ja töö tegemiseks 0,2%-0,56% SKP-st (2010. aasta seisuga 29-82 miljonit eurot). Väiksema väärtuse puhul makstaks vabatahtlikele miinimumpalka, suurema väärtuse puhul makstaks neile keskmist palka, kuid need hinnangud on pigem teoreetilised. Täpseima hinnangu väärtuseks on 0,33% SKP-st (48 miljonit eurot), see summa kuluks kui hetkel teostatavat vabatahtlikku tööd peaks avalik- ja kolmas sektor ostma turuhinnaga. Hinnangute puhul tuleb lisada, et need ei sisalda ühekordseid vabatahtlike ja teadvustamata vabatahtlikku tegevust. Nende lisamisel jääb vabatahtliku tegevuse väärtus vahemikku 0,33%-0,91% SKP-st.

3. Ülevaade vabatahtliku tegevuse sotsiaalsest väärtusest ja selle hindamisvõimalustest.

Vabatahtliku tegevuse seosed sotsiaalse väärtuse väljunditega (sotsiaalne sidusus, kodanikuaktiivsus, usaldus, koostöö jms) on ebaselged ning sõltuvad paljudest teguritest, sh kultuurilistest eripäradest. Et neid seoseid Eesti kohta hinnata, on tarvilik mõõta ning koondada erinevaid sotsiaalse väärtuse indikaatoreid.

4. Soovitused vabatahtliku tegevuse hindamise arendamiseks avalikule sektorile ja kodanikuühendustele.

Kodanikuühendused võiksid planeerida ja pidada arvestust kaasatud vabatahtlike arvu ning nende panuse üle, samuti võiksid nad oma tegevusteks rahastuse taotlemisel kaaluda võimalust näidata

vabatahtlike panust osana omafinantseeringust. Avalik sektor peaks toetama kodanikuühenduste püüdlusi vabatahtlik tegevuse hindamiseks. Samuti tuleks hindamise arendamisel püüelda regulaarsuse ning standardsete lahenduste poole.

5. Metoodika järgnevateks aastateks, missuguste andmetega ja kuidas täpsemalt vabatahtliku tegevuse majanduslikku väärtust hinnata.

Vastavalt Rahvusvahelise Tööjõu Organisatsiooni (ILO) soovitusetele tuleks lisada Eesti Tööjõu Uuringusse vabatahtliku töö moodul, mis põhineks ILO poolt välja töötatud küsimustikul (17 küsimust kvartaalselt ning täiendavad 9 küsimust iga-aastaselt). See aitaks oluliselt kaasa aktuaalse info saamisele vabatahtliku tegevuse kohta ning võimaldaks senisest oluliselt paremaid rahvusvahelisi võrdlusi.

Kasutatud mõisted¹

Filantroopia. Teadlikult kavandatud süsteemne annetuste tegemine või vabatahtlik tegevus teiste inimeste heaolu parandamiseks.

Heategevus. Pigem ühekordne annetuste tegemine või vabatahtlik tegevus teiste inimeste heaolu parandamiseks.

Kodanikuühiskonda mõistetakse niisuguse ühiskonnana, kus inimeste põhiõigused ja –vabadused on kaitstud ning kus neil on võimalik teha omaalgatuslikku koostööd huvide esindamiseks ning kodanikuühenduste ja võrgustike kaudu poliitilisi otsuseid mõjutada.

Kodanikuühendus (ka vabaühendus). Üksikisikute (mitte avaliku võimu asutuste või juriidiliste isikute) poolt kasumitaotluseta eesmärkidel asutatud organisatsioon (arengukava kontekstis reeglina avalikes huvides tegutsev mittetulundusühing või sihtasutus) või selliste organisatsioonide liit.

Vabatahtlik tegevus (ka vabatahtlik töö). Oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja rahalist tasu saamata. Vabatahtlikud aitavad teisi või tegutsevad peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks. Oma pereliikmete abistamist ning rahalisi või esemelisi annetusi ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks. Vabatahtlik tegevus võib olla omal algatusel ehk **iseseisev** või osalemine mõne organisatsiooni algatatud ja ellu viidud tegevustes ehk **organiseeritud**.

Ühekordne vabatahtlik tegevus tähendab, et vabatahtlikud abistavad konkreetse tegevuse, ürituse või projekti läbiviimisel või reageerivad väljakutsele.

Regulaarne vabatahtlik tegevus tähendab, et vabatahtlikud tegutsevad regulaarselt pikema aja jooksul.

¹ Mõisted pärinevad Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014 ning uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis“ tekstist. Allikad: <http://www.siseministeerium.ee/kodar/> ja <http://www.praxis.ee/index.php?id=534&L=jlhueigbrmntzd>

Sissejuhatus

Vabatahtlik tegevus on elujõulise kodanikuühiskonna normaalne koostisosa. Vabatahtlike toel saadetakse igapäevaselt korda suuri ja väikeseid ühiskonna arengule väga olulisi asju. Käesolev töö on käsile võetud eesmärgiga saada paremat infot selle kohta, mis on vabatahtlike pühendatud aja hind rahas? Mis on nende töö sotsiaalne mõju?

Sedalaadi info on vajalik otsustajatele, kes kujundavad kodanikuühiskonna ja teiste valdkondade poliitikat Eestis. Info on vajalik ka kodanikuühenduste tegevuste rahastajatele, et mõista ja hinnata vabatahtliku tegevuse väärtust nende rahastatavates tegevustes. Samuti on info oluline vabatahtlike kaasavatele organisatsioonidele ning vabatahtlikele endile. Kui me teame vabatahtliku tegevuse ulatust ja iseloomu, saame sellele suuremat tähelepanu pöörata, seda efektiivsemalt juhtida, parandada poliitikakujundust ning kokkuvõttes saame suuremat ühiskondlikku kasu. Samuti soovivad vabatahtlikud oma aja ja oskustega panustades tajuda, mis on nende tegevuse majanduslik ja sotsiaalne väärtus, seda eriti juhtudel, kui tegutsetakse valdkonnas, kus nõ. käega katsutav mõju on raskesti tajutav. Selle väärtuse parem tajumine aitab kaasa vabatahtlike pühendumusele.

Käesoleva analüüsi tulemusel on valminud:

1. Ülevaade vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamisvõimalustest ja selle tulemustest teistes riikides.
2. Ülevaade vabatahtliku tegevuse majanduslikust väärtusest 2010. aastal Eestis ja selle suhtest SKP-sse.
3. Ülevaade vabatahtliku tegevuse sotsiaalsest väärtusest ja selle hindamisvõimalustest.
4. Soovitused vabatahtliku tegevuse hindamise arendamiseks avalikule sektorile ja kodanikuühendustele.
5. Metoodika järgnevateks aastateks, missuguste andmetega ja kuidas täpsemalt vabatahtliku tegevuse majanduslikku väärtust hinnata.

Käesolev analüüs aitab kaasa „Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni“ ning kehtiva „Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014“ eesmärgile väärtustada ja edendada vabatahtlikku tegevust. Läbi arengukava rakendamise taotletakse kodanike ühiskondlikus elus osalemise aktiivsuse kasvu, mida mõõdetakse vabatahtlikku tööd teinud elanikkonna osakaalu muutusega (2010. aastal 27%, sihttase 2014. aastaks 35%). Tänu käesolevale analüüsile on võimalik lisaks osalenute kokkulugemisele teada saada vabatahtlike loodud lisandväärtus.

Täpsem ülevaade Eestis tehtava vabatahtliku tegevuse iseloomust (regulaarsus/ühekordsus, organiseeritud/iseseisev) annab infot meie kodanikuühiskonna elujõulisuse kohta. Mainitud arengukavas soovitakse tõsta kodanikuühenduste tegutsemisvõimekust, mille paranemist saab jälgida hinnates, mil määral suudavad ühendid kaasata oma töösse regulaarseid ehk püsivabatahtlike. On alust arvata, et regulaarsel vabatahtlikul tegevusel on olulisem väärtus kui üksikute panustel.

Kõige üldisemal tasandil aitab käesolev analüüs kaasa teadlikkuse tõstmisele vabatahtlikust tegevusest. Ning töö võimalikuks praktiliseks lisaväljundiks on see, et ühendused saavad selle tulemusi kasutada vabatahtliku tegevuse väärtuse arvutamiseks tegevusalade või valdkondade lõikes projektide omafinantseeringu tõendamisel.

Käesolev raport on jaotatud neljaks peatükiks. Neist esimeses on tehtud ülevaade vabatahtliku tegevuse hindamise vajalikkusest. Teises peatükis on käsitletud vabatahtliku tegevuse majanduslikku väärtust. Täpsemalt on tehtud ülevaade rahvusvahelisest kogemusest, erinevatest võimalikest meetoditest vabatahtliku töö majandusliku väärtuse hindamisel, leitud Eesti jaoks parim meetodika, antud hinnang Eesti vabatahtliku tegevuse majanduslikule väärtusele aastal 2010 ning antud soovitus edasipidiseks hindamiseks. Kolmandas peatükis on käsitletud vabatahtliku tegevuse sotsiaalse väärtuse hindamise rahvusvahelist kogemust ning probleeme ning toodud välja erinevad võimalused selle tulevaseks hindamiseks Eestis. Viimases peatükis on kokkuvõtlikult välja toodud järeldused ja poliitikasoovitused vabatahtliku tegevuse hindamise kohta. Teises peatükis välja toodud vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hinnangute arvutuskäigud ja täpsem meetodika on koondatud käesoleva raporti lisadesse.

Autorid tänavad töö valmimisele kaasa aidanud, kes jagasid meiega oma mõtteid ja andsid nii mõnegi väärtusliku idee. Tuulike Mänd, Anna Gramberg, Jon Ender, Urmo Kübar, Annika Uudelepp – aitäh teile! Raporti tellija ja rahastaja on Siseministerium, kelle tagasiside on samuti olnud väärtuslik. Kõik raportis esinevad seisukohad ja vead kuuluvad loomulikult autoritele, täiendus- ja parandusettepanekud on alati oodatud².

² Kontaktisik on Külvi Noor (Praxise valitsemise- ja kodanikuühiskonna programmi analüütik), kylvi.noor@praxis.ee; +372 6408 006.

1. Vabatahtliku tegevuse hindamise vajalikkus

Vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamise vajalikkust rõhutavad paljud erialased uuringud. Põhjuste kategooriaid on välja toodud erinevaid, nii individuaalseid, kohalikke kui globaalseid, nii filosoofilisi kui praktilisi. Valdkindlikult on lähtunud nii majanduslikest, sotsiaalsetest, rahvatervislikest kui turvalisust puudutavatest argumentidest.

Kõige põhjalikum põhjuste loetelu, miks vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamine on vajalik, on koostatud Rahvusvahelise Tööjõu Organisatsiooni (ILO) poolt³. See koondab endasse suurema osa erinevatest võimalikest vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamise vajalikkuse argumentidest. Toimetatud ning kommenteeritud ülevaade ILO põhjuste loetelust on toodud alljärgnevalt:

1. Vabatahtlik töö on arvestatava mahuga ning loob olulist majanduslikku väärtust:

- Vabatahtlikud moodustavad palju suurema osakaalu maailma rahvaste tööjõust, kui tavaliselt arvatakse (12% tööjõust teeb vabatahtlikku tööd).
- Mittetulunduslike organisatsioonide tööjõust moodustavad vabatahtlikud keskmiselt ligi poole.
- Vabatahtlik töö on filantroopia olulisim komponent, olles isegi konservatiivsete hinnangute järgi kaks korda suurem kui rahalised annetused. Teisisõnu, filantroopiast enamuse moodustab vabatahtlike poolt panustatud aeg.
- Lisaks majanduslikule mõjule annab vabatahtlik töö olulist laiemat sotsiaalset väärtust nii ühiskonnale kui ka vabatahtlikele endale, näiteks:
 - Vabatahtlik töö on oluline töötajate väljaõppe võimalus ja tööturule sisenemisele kaasaaitaja.
 - Vabatahtlik töö on hädavajalikuks ressursiks Aastatuhande Arengueesmärkide (Millennium Development Goals, MDGs)⁴ täitmisel.
 - Vabatahtlikud pakuvad teatud teenuseid, mida palgatöötajad kergelt ei paku, näiteks mentorlus.
 - Vabatahtlik töö suurendab sotsiaalset solidaarsust, sotsiaalset kapitali, poliitilist legitiimsust ning ühiskonna elukvaliteeti.
 - Vabatahtlik töö võib olla oluline vahend kaasamise ja lõimumise edendamisel.
 - Vabatahtlik töö pakub vabatahtlikele isiklikku rahuldust, eneseteostust, heaolu ning kuuluvustunnet.

2. Järjest rohkem rahvusvahelisi organisatsioone on tunnistanud vabatahtliku töö panust ja tähtsust. Näidetena võib tuua:

- ÜRO Üldkogu (UN General Assembly)⁵.
- ÜRO Arenguprogramm (UNDP)⁶.

³ International Labour Organization. Manual on The Measurement of Volunteer Work. Final Approved Pre-Publication Version. International Labour Office Geneva. March 2011. Allikas:

<http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=12&tri=106>

⁴ United Nations. A Gateway to the UN System's Work on the MDG's. [<http://www.un.org/millenniumgoals/>]. 18.03.2011.

⁵ UN General Assembly. UN General Assembly resolution on Recommendations on support for volunteering, A/RES/56/38. Fifty-sixth session, Item 108 of the Agenda. Distributed 10 January 2002.

[<http://www.worldvolunteerweb.org/resources/policy-documents/united-nations/doc/recommendations-on-support-for.html>]. 18.03.2011.

- Rahvusvaheline Punane Rist ja Punase Poolkuu Liikumine⁷.
- Euroopa Parlament⁸.
- Euroopa Komisjon (2011 on Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta)⁹.

3. Vabatahtlik töö on tähtis tööjõu statistika kvaliteedi seisukohalt:

- Tööjõu statistika eesmärgiks on mõõta kõike tööga seonduvat ja seega on oluline, et statistikas kajastuks ka vabatahtlik töö.
- Vabatahtlik töö on mitteformaalse töö oluline komponent ning see on sattunud suurenenud tähelepanu alla. Seda eriti arenevates riikides, kus töö statistika kvaliteedi parandamisel praegu veel käimas.
- Vabatahtlikku tööd on lihtsam mõõta kui teisi mitteformaalse töö komponente, näiteks kodutootmist kuna suur osa sellest toimub institutsioonides (näiteks mittetulundusühingutes ja sihtasutustes), mis tegutsevad nähtava majanduse piirides (vastandina varimajandusele).

4. Vaatamata vabatahtlike panusele nii neile endile kui ka neile, kelle heaks nad tegutsevad, on vähe panustatud selle panuse ulatuse, mahu ja jaotuse mõõtmisesse. See takistab poliitikakujundamist ning pärsib meie arusaamist tööjõu dünaamikast:

- Vabatahtliku töö väärtuse mõõtmine ei ole olnud järjepidev ning koordineeritud, mis tähendab, et puuduvad värsked ja võrreldavad andmed.

5. Olemasolevad andmestikud ei kajasta vabatahtliku töö tegelikku olemust või teevad seda ebajärjepidevalt:

- Vabatahtlik tegevus peab praeguste rahvusvaheliste rahvamajanduse arvepidamise reeglite (system of national accounts - SNA) järgi olema kajastatud tootlikkuse näitajates, kuid vähesed riigid järgivad seda reeglit, ülehinnates mittetulunduslike organisatsioonide tootlikkust.
- Parimatel juhtudel hinnatakse vabatahtlikku tegevust vaid kaudselt ning tavaliselt vaid mittetulunduslike organisatsioonide jaoks.

6. Mida ei mõõdata, seda on raske efektiivselt juhtida.

- Süstemaatilise andmestiku puudumine pole lihtsalt akadeemiline mure, see takistab olulise ressursi efektiivset kasutamist.
- Poliitikakujundajad ja mittetulunduslikud organisatsioonid vajavad usaldusväärset infot, et võrrelda nende vabatahtliku tegevuse taset teiste riikidega.
- Uuringud on näidanud, et vabatahtlik töö on efektiivsem kui selle juhtimine on efektiivne, nagu tasustatud töö puhul.

7. Mida pole näha, seda pole olemas (*Out of sight / out of mind*):

⁶ Melkert, Ad (2006) Speech of Hon. Ad Melkert, October 4, 2006.

[<http://content.undp.org/go/newsroom/2006/october/palabras-de-apertura-de-ad-melkert-en-el-coloquio-internacional-por-un-mundo-mejor-el-rol-de-la-sociedad-civil-en-la-inclusin-social-y-las-metas-de-desarrollo-del-milenio.en?categoryID=349479&lang=en>]. 18.03.2011.

⁷ International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies Taking Volunteers Seriously: Progress Report 1999-2007. [http://www.worldvolunteerweb.org/fileadmin/docdb/pdf/2008/110900-Volunteering-Report-25_10_07.pdf]. 18.03.2011.

⁸ European Parliament, Committee on Regional Development, A6-0070/2008, (22 April 2008) Report on the role of volunteering in contributing to economic and social cohesion (2007/2149(INI)) Rapporteur: Marian Harkin. [<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+XML+V0//EN>]. 18.03.2011.

⁹ Council of The European Union. COUNCIL DECISION on the European Year of Voluntary Activities Promoting Active Citizenship (2011). Brussels, 24 November 2009. [http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/Voluntary/Policy/ST15658EN09.pdf]. 18.03.2011.

- Vabatahtliku töö tegeliku väärtuse varjamine alaväärtustab seda ning seega ei julgusta vabatahtlikke rohkem panustama.
- Nagu teiste filantroopia vormide puhul, on kasu sotsiaalne ja psühholoogiline. Ilma andmeteta on see kasu vähem selge. Selle kasu nähtavuse parandamisega ja esiletoomisega saab suurendada oluliste ühiskondlike, keskkondlike ja majanduslike probleemidega tegelemist.

Kuigi olukord on viimastel aastatel paranenud, ei ole Eestis süstemaatiliselt ning perioodiliselt vabatahtliku tegevuse väärtust mõõdetud ja analüüsitud¹⁰. Viimane põhjalikum analüüs kajastab Poliitikauuringute Keskus Praxise ja TNS Emori poolt 2008. aastal läbiviidud küsitluse tulemusi, milles käsitletakse vabatahtlike sotsiaal-demograafilist tausta, vabatahtliku tegevuse tüüpe ja valdkondi, selle motivaatoreid ja takistavaid tegureid ning valmisolekut vabatahtlikuna tegutseda¹¹. Samuti on vabatahtlikkuse uuringuid teinud Eesti Humanitaarinstituut, Heateo Sihtasutus ning Statistikaamet. Siiski ei ole need uuringud andnud tulemuseks vabatahtliku töö majanduslikku väärtust suhtena SKP-sse, mis on vabatahtliku töö rahvusvahelise võrdluse aluseks. Seda lünka püüab käesolev analüüs, vähemalt osaliselt, täita.

¹⁰ Uuring: Praxis, TNS Emor (2008) Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis I osa.

[http://praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BCChiskond/Vabatahtlikus_tegevuse_s_osalemise_uuring/Vabatahtlikus_tegevuses_osalemine_Eestis_I_osa_lopuaruanne_171208.pdf]. 18.03.2011.

¹¹ Uuring: Praxis, TNS Emor (2009) Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis II osa.

[http://praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BCChiskond/Vabatahtlikus_tegevuse_s_osalemise_uuring/Vabatahtlike_uuring_II_osa_Loplik.pdf]. 18.03.2011.

2. Vabatahtliku tegevuse majanduslik väärtus

2.1. Rahvusvaheline kogemus

Käesolevas peatükis on antud ülevaade tähtsamatest vabatahtlikku tööd kajastavatest uuringutest teistes riikides. See sisaldab nii üht suurt rahvusvahelist võrdlevat uuringut kui ka mitmeid väiksemaid, konkreetseid piirkondi kajastavaid uuringuid. Esimene on oluline Eesti paigutamisel rahvusvahelisse konteksti. Teiste puhul on välja toodud pigem erinevad kasutatud võimalused vabatahtliku töö majandusliku väärtuse hindamisel.

Mahukaim rahvusvaheline vabatahtliku töö majanduslikku väärtust kajastav uuring avaldati 2004. aastal Johns Hopkinsi Poliitikauuringute Instituudi Kodanikuühiskonna Uuringute Keskuse (Center for Civil Society at the Johns Hopkins Institute for Policy Studies) poolt. Selles kajastatud vabatahtliku töö ja annetuste väärtused suhtena SKP-sse on kajastatud aastate 1995-2002 kohta (vt joonis 1)¹². Tasub märkida, et kuigi tegemist on üsna vanade andmetega, on need värskemad olemasolevad sellises ulatuses rahvusvahelist võrdlust võimaldavad andmed ning kuigi on olemas uuemad analüüse, milles riikide vabatahtlikkust võrreldakse, kasutatakse neis reeglina samu andmeid.

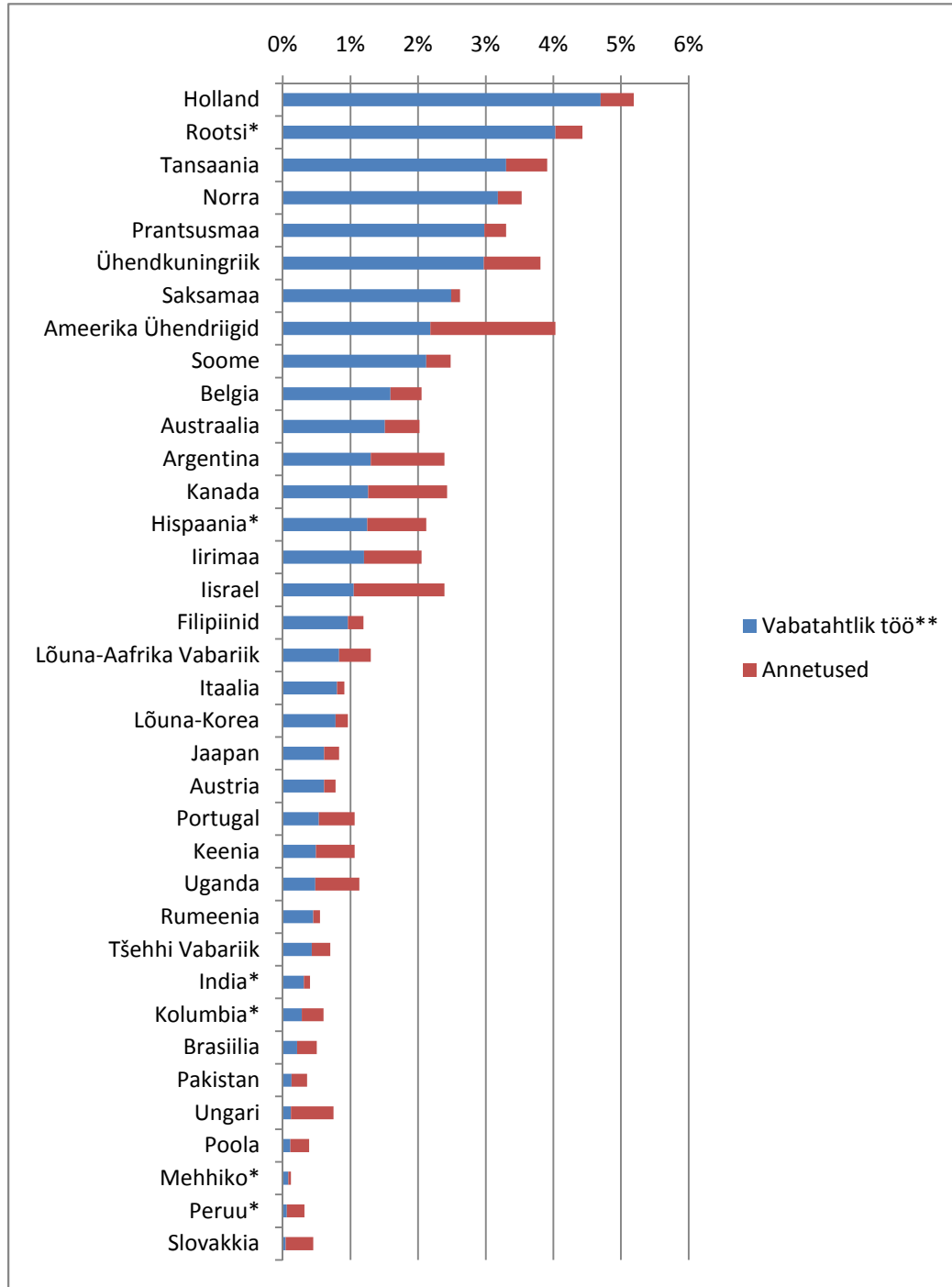
Nimetatud uuringus on kajastatud 36 riiki erinevatest maailma piirkondadest, mis kokkuvõttes moodustab hea valimi üldistuste tegemiseks. Euroopa riikidest on vabatahtliku töö väärtuse poolest esirinnas Skandinaaviamaad (Norra, Rootsi, Soome) ja Lääne-Euroopa riigid (Holland, Prantsusmaa, Ühendkuningriik ja Saksamaa). Vabatahtliku töö väärtus neis riikides jääb 2% ja 5% vahele SKP-st. Veidi jäävad maha Lõuna-Euroopa riigid (Portugal, Hispaania ja Itaalia), väärtused 0,5% kuni 1,25% SKP-st. Kesk- ja Ida-Euroopa riigid (Rumeenia, Tšehhi Vabariik, Ungari, Poola ja Slovakkia) on nimetatud näitaja poolest riikide tagumises otsas. Vabatahtliku töö suhe SKP-sse jääb neis riikides 0,04% ja 0,45% vahele SKP-st. Sealjuures enamikus riikides on annetuste osakaal kogu filantroopilises tegevuses oluliselt väiksem kui vabatahtlikul tööil.

Kolmandas sektoris töötab neis 36-s riigis keskmiselt 4,4% hõivatutest. Sealjuures uuringusse kaasatud riikidest neis, mis on enam arenenud, on see osakaal ligi 4 korda kõrgem. Kolmandas sektoris töötavatest inimestest teeb ligi kolmandik seda vabatahtlikult. Üldse tegeleb vabatahtliku tööga keskmiselt 10% joonisel 1 kajastatud riikide elanikest (ligi 130 miljonit inimest), sealjuures arenenud riikides on see osakaal 15%. Arvestuslikult on kogu vabatahtliku töö väärtus ühes aastas käsitletud 36 riigis üle 300 miljardi USD (referentsaastateks 1995-2000).

Võrreldavad suurused Eesti kohta on välja toodud käesoleva raporti peatükkides 2.3.4. ja 2.3.5. kuid võrdluse puhul tuleb silmas pidada, et referentsperioodid on erinevad.

¹² Center for Civil Society at the Johns Hopkins Institute for Policy Studies. Volunteering and giving as a share of GDP by country, including gifts to religious worship organizations where available, ca. 1995-2002. [http://www.ccss.jhu.edu/pdfs/CNP/CNP_comptable5_dec05.pdf].

Joonis 1. Vabatahtliku töö ja annetuste majanduslik väärtus suhtena SKP-sse, 1995-2002.

*Andmed vabatahtliku töö / annetuste kohta religioossetele organisatsioonidele ei ole kättesaadavad.

** Vabatahtliku tegevuse suhe SKP-sse on kohandatud selliselt, et see arvestaks tunnustamata vabatahtliku töö väärtusega.

Märkus: baasaasta varieerub riigiti.

Allikas: Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project
 [http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=3&tri=8]. 18.03.2011.

Järgnevalt on esitatud näited teistes riikides tehtud vabatahtliku töö majandusliku väärtuse või hulga hindamiste kohta. Näited on valitud selliselt, et neis oleksid esindatud parimad võimalikud hinnangud, millest on Eesti kohta hinnangute tegemisel võimalik eeskuju võtta. Eeskuju võtmisel on lähtutud hinnangutega seonduvast problemaatikast, põhjalikkusest või meetodilistest eripäradest.

Kanada vabatahtliku tegevuse kohta on tehtud võrdlemisi pikaajaline uuring (aastatel 1987-2000), milles on võrreldud nii erinevate piirkondade vabatahtlikku tööd kui ka selle erinevusi üle aja¹³. On toodud välja, et nimetatud ajaperioodil vabatahtliku töö tundide arv elaniku kohta vähenes. Kuna tegemist ei ole rahasse ümberarvestatud vabatahtliku tööga, ei ole uuringus kajastatud hinnangud käesoleva analüüsi seisukohast meetodiliselt olulised. Siiski on oluline ära märkida, et nimetatud ajaperioodil teostati kolm mõõtmist (aastatel 1987, 1997 ja 2000). See viitab pideva mõõtmise olulisusele kahel põhjusel. Esiteks on võimalik, et operatiivsema info omamisel oleks saanud poliitikakujundajad vabatahtliku tegevuse hulga langust vastavaid meetmeid kasutades kas vähendada või ära hoida. Teiseks on igasuguste ajaliste trendide (nii languse kui tõusu) seletamine oluliselt raskendatud, kui kasutada on ajaliste lünkadega andmed.

Uuringu autorid pakuvad vähenemise seletamiseks välja mitmeid hüpoteese. Näiteks on leitud, et kõrgema haridustasemega inimesed teevad vabatahtlikku tööd rohkem. Samal ajal toimus Kanadas suurem koondamiste laine nii avalikus sektoris kui ka erasektoris, mille tagajärjel jäeti alles pigem kõrgema haridustasemega töötajad, kellelt oodati ka suuremat töötundide hulka. Samuti pakutakse seletuseks elanikkonna vananemist ja suuremat keskmist töökoormust. Need asjaolud viitavad sellele, et vabatahtlikku tööd ei tohiks võtta iseeneslikuna, selle mõõtmine ja vastavalt reageerimine (näiteks läbi poliitikakujunduse) võivad aidata selle hulka maksimeerida.

Lääne-Austraalia piirkonnas (üks Austraalia kuuest territooriumist) on hinnatud põhjalikult ja erinevaid meetodeid kasutades nii organiseeritud kui organiseerimata vabatahtliku töö hulka ja nende majanduslikku väärtust¹⁴. Hinnangute aluseks on kohaliku statistikaameti ajakasutusuuringud (aastatel 1992, 1997 ja 2006) ning vabatahtliku töö uuringud (aastatel 1995, 1997 ja 2006). Samuti on kasutatud 2006. aasta rahvastikuloendust.

Ajakasutusuuringutest on saadud nii organiseeritud kui iseseisvas vabatahtlikus töös osalemise määrad ning sellele kulutatud aja hulgad. Täiendades neid hinnanguid teistest uuringutest saadud hinnangutega on antud hinnang keskmisele vabatahtliku töö ajalisele hulgale, mida inimesed panustavad. Selle kulutatud aja väärtuse hindamisel oli varasematel aastatel abiks uuring, millega tehti kindlaks vabatahtliku töö asenduskulu (sisuliselt oli küsitud vabatahtlike käest, kui palju nende töötund väärt oleks, kui selle eest peaks tööandja maksma). Hilisemate aastate kohta kasutati uuringuid, milles oli käsitletud töötajate keskmist sissetulekut.

Tulemuseks saadi, et vabatahtlik töö on võrdne 13,4% (1992) ja 13,6% (2006) töökohaga kõikidest täisaja ekvivalentsetest töökohtadest (osa inimestest töötavad osakoormusega, täisaja ekvivalentseid töökohti on vastavalt vähem kui töötavaid inimesi). Piltlikult öeldes, iga seitsme tasustatud ametliku töökoha kohta eksisteerib üks vabatahtlik töökoht. Võrdluseks võib välja tuua, et seda on oluliselt rohkem kui kõikide piirkonnas olevaid tervishoiu ja sotsiaalhoolekande töökohti. Majanduslikus

¹³ **Colman, R.** The Economic Value of Civic & Voluntary Work in Atlantic Canada. GPI Atlantic, 2003, 14 p.

¹⁴ **Ironmonger, D.** The Economic Value of Volunteering in Western Australia. The Department of Communities, Government of Western Australia, 2009, 52 p.

mõttes on vabatahtliku töö rahaline väärtus Lääne-Austraalias väiksem kui selle töö ajaline hulk tundides. Vastavalt, majanduslik väärtus veidi üle 4% SKP-st ja ajaline väärtus 13,6% kõikidest töökohtadest 2006. aastal. See viitab sellele, et vabatahtlik tegevus on väiksema lisandväärtusega kui tasustatud töö.

Käsitletud uuringu puhul on Eesti jaoks tegemist olulise uuringuga kolmel põhjusel. Esiteks on see eeskujulik vabatahtliku töö väärtuse hinnang, kuna see on põhjalik, süstemaatiline ning kasutab parimaid olemasolevaid meetodeid. Teiseks käsitletakse selles eraldi organiseeritud ja organiseerimata vabatahtlikku tegevust. Kolmandaks kasutatakse vabatahtliku töö majandusliku väärtuse hindamisel asenduskulu meetodit, mis on ka üks käesolevas analüüsis kasutatavatest meetoditest.

Täiendavalt on teise Austraalia piirkonna, **Queenslandi**, kohta antud eelmistega analoogsed hinnangud¹⁵. Nende väljatoomine annab võimaluse hinnata samas riigis esinevaid eripärasid. Tähtsamate tulemustena võib välja tuua, et vabatahtlik töö Queenslandis on võrdne 14,6% (1992) ja 14,7% (2006) töökohaga kõikidest täisaja ekvivalentsetest töökohtadest, seega veidi rohkem kui Lääne-Austraalias. Samuti on kõrgem selle vabatahtliku töö majanduslik väärtus, mis oli ligi 5,5% kohalikust SKP-st aastal 2006. Nimetatud uuringutes ei ole käsitletud seda, miks eri piirkondades on vabatahtliku töö hulk ja väärtus mõneti erinevad.

Üldiselt on erinevate riikide vabatahtliku töö väärtuse hindamiste hulk suhteliselt väike, veel väiksem on meetodiliselt eeskujulike hindamiste hulk. Kuna meetodite valik sõltub paljuski püstitatud eesmärkidest ja kasutada olevatest andmetest, erinevad ka riikide hindamismeetodid üksteisest. Üsna selge on vajadus rahvusvaheliselt koordineeritud andmekogumise ja hindamismetoodika järele.

¹⁵ **Ironmonger, D.** The Economic Value of Volunteering in Queensland. The Department of Communities, Queensland Government, 2008, 40 p.

2.2.Hindamise metoodika

Eesti jaoks parima metoodika valimine algab teatud põhimõtete paikaseadmisest. Rahvusvaheline Tööjõu Organisatsioon (ILO) on kõikvõimalike tööturgu ja töötamist käsitlevate uuringute ja andmete kogumise metoodikate ja põhimõtete kõige autoriteetsem eestkostja. Nende poolt on välja töötatud vabatahtliku töö hindamise metoodika kriteeriumid, millest nende soovitude kohaselt peaksid lähtuma kõik riigid, kes vabatahtliku töö väärtust ja hulka hindavad¹⁶:

- **Võrreldavus.** Vabatahtliku töö kohta kogutud andmete rahvusvahelise võrdluse jaoks on vajalik tagada mõistlik võrreldavuse tase. Selleks tuleb välja töötada ühine lähenemine andmete kogumisele, põhimõtete sarnane defineerimine, kokkulepitud klassifikatsioonisüsteem ning nõusolek vähemalt uuritavate muutujate tuumiku osas.
- **Teostatavus.** Võrreldavus on piiratud väärtusega kui liiga vähe riike osalevad. Vastavalt sellele on otsitud lähenemist, mis oleks võimalikult suures hulgas riikides vastuvõetav. See tähendab, et metoodika ei tohi olla koormav ning peab arvestama võimalikke regionaalseid ja kultuurilisi eripärasid.
- **Kulutõhusus.** Üks uuringute (küsitluste) võtmetakistusi on nende kulu. Kuna iseseisvad küsitlused on kallid ning suure ajakuluga, on mõistlik kasutada täiendust olemasolevatele küsimustikele.
- **Efektiivsus.** Olemasoleva küsimustiku kasutamine on teostatav kui see ei koorma seda üle. See tähendab kogutava informatsiooni hulga maksimeerimist võimalikult väikeste küsimuste arvuga, samal ajal piirates käsitletavate teemade hulka.
- **Usaldusväarsus.** Viimaseks, valitud metoodika peab andma usaldusväärseid tulemusi. Tähelepanu tuleb pöörata definitsioonidele, mittevastamise nihetele, vastamise ajenditele, vastamise perioodidele ning muudele sarnastele küsimustele.

Nimetatud kriteeriumidest ning nende koostamise taga olevatest näidetest ning soovitudest on lähtutud ka käesolevas analüüsis. Lisaks on kasutatud käesoleva raporti peatükis 2.1. käsitletud näiteid. Järgnevalt väljatoodud erinevad lähenemised vabatahtliku töö majanduslikule väärtusele antavatele hinnangutele on rahvusvaheliselt kasutusel, mis võimaldab neid rahvusvaheliseks võrdluseks kasutada.

Vabatahtliku töö majandusliku väärtuse hindamisel on kasutusel erinevaid meetodeid, mis täidavad erinevaid eesmäärke. Eristatakse nelja peamist meetodit vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamiseks¹⁷:

1. Lokaalse väärtuse hindamine ehk miinimumpalga meetod.

- Põhieelduseks on, et vabatahtliku töö üks ajaline ühik on väärt miinimumpalgana teenitud tulu ühes ajaühikus.
- Selliselt leitakse vabatahtliku töö minimaalne väärtus juhul, kui see oleks tasustatud.

¹⁶ International Labour Organization. Manual on The Measurement of Volunteer Work. Final Approved Pre-Publication Version. International Labour Office Geneva. March 2011. Allikas:

<http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=12&tri=106>

¹⁷ CEV – the European Volunteer Centre. Putting Volunteering on the Economic Map of Europe. Final Report. CEV General Assembly Conference, 2008, 36 p.

- Seda kasutatakse juhul, kui tahetakse teada, kui suured oleksid minimaalsed kulud, kui vabatahtliku töö oleks tasustatud.
 - Tegemist on tehniliselt lihtsaima hinnanguga vabatahtliku töö väärtusele.
2. **Riikliku väärtuse hindamine ehk keskmise palga meetod.**
- Põhieelduseks on, et vabatahtliku tegevuse üks ajaline ühik on väärt keskmise palgana teenitud tulu ühes ajaühikus.
 - Lähenemisel lisatakse keskmisele palgale ka maksud (nii töövõtja kui tööandjapoolsed), ehk siis kasutatakse keskmist tööjõukulu ühes ajaühikus.
 - Lähenemisega leitakse vabatahtliku töö väärtus riiklikul tasandil.
 - Selle lähenemise tulemust saab kasutada rahvusvaheliseks võrdluseks.
3. **Vabatahtliku töö investeerimisväärtuse hindamine.** Selleks on kaks meetodit:
- Vabatahtliku investeeringu väärtuse auditi alusel (*Volunteer Investment and Value Audit*).¹⁸
 - See sobib vabatahtlike kasutavate individuaalsete organisatsioonide poolt korraldatud vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamiseks (mikrotasandi lähenemine).
 - Selleks hinnatakse iga vabatahtliku majanduslik lisandväärtus lähendades seda mõnele sarnasele tasustatud tegevusele (näiteks vabatahtlik autojuht lähendatakse taksojuhile). Hinnangu aluseks on nimetatud sarnase tegevuse tööjõukulu (analoogselt keskmise palga meetodiga).
 - Sellest lahutatakse organisatsiooni poolt tehtud investeringud, mis on jagatud vabatahtlike arvuga. Ehk siis kasutatakse keskmisi investeringuid vabatahtliku kohta. Nendeks investeringuteks on näiteks haldus- ja juhtimiskulud, reklaam ja värbamine, koolitamine, vabatahtlike kulutused, varustus ja seadmed, toit ja majutus, kindlustus, kinnisvara jms.
 - Hinnangud näitavad tehtud investeringutest saadavat rahalist kasu.
 - Tehniliselt on lähenemine keeruline ning seega kulukas. Mõeldav kasutada pigem organisatsiooni kui riigi tasandil.
 - Vabatahtliku tegevuse mõju hindamine¹⁹.
 - See sobib vabatahtlike kasutavate individuaalsete organisatsioonide poolt korraldatud vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamiseks (mikrotasandi lähenemine).
 - Iga huvigrupile (vabatahtlikud, vabatahtlike organisatsioonid, teenusekasutajad ning laiem ühiskond) on loodud vastavad küsimustikud ning fookusgruppide läbiviimise juhendid.
 - Neid kasutades hinnatakse vabatahtliku tegevuse väärtus (nii füüsiline, majanduslik, inimlik, sotsiaalne kui ka kultuuriline). Välja selgitatakse nii kulud kui tulud.
 - Hinnangud näitavad tehtud investeringutest saadavat rahalist ja mitterahalist kasu.

¹⁸ Suurbritannias kasutusel: <http://www.volunteering.org.uk/NR/rdonlyres/8A630C69-6F92-41A0-8E8D-968FD70F5AA2/0/VIVAbulletinsecondedition.pdf>

¹⁹ Üheks mõjude hindamise näiteks on Hollandlaste Wellventure Monitor. [<http://www.wellventuremonitor.nl/default.aspx>].

- Tehniliselt on lähenemine keeruline ning seega kulukas.

4. **Vabatahtlikule tegevusele kulutatud aja väärtuse alternatiivsed hinnangud.** Nendeks kasutatakse nelja erinevat eeldust:

- Vabatahtliku töö alternatiivkulu. Küsitakse, kui palju vabatahtlik teeniks rohkem kui ta teeks tasustatud ületunde vabatahtliku tegevuse asemel?
- Vaba aja alternatiivkulu. Küsitakse, kui palju vabatahtlik tahaks saada tasu vabatahtliku tegevuse eest, kui see oleks tasustatud?
- Asenduskulu. Küsitakse, kui suured oleksid vabatahtliku tegevusega seotud palgakulud, kui vabatahtlikke ei oleks?
- Sektori meetod. Küsitakse, kui vabatahtlik teeks sarnase iseloomuga tööd, siis kui palju ta teeniks?

Kõikide eelpool nimetatud meetodite kasutamise eelduseks on see, et teada on vabatahtliku töö maht mingites ajaühikutes (reeglina tundides). Vastavalt erinevatele eeldustele on tarvilik teada ka töö tegijate sotsiaal-demograafilist tausta ning vabatahtliku töö sisu. See aitab hinnata vabatahtliku töö väärtust kas väiksemate kuludega, kuid üldisemalt (vähemtäpselt) või vastavalt suuremate kuludega, kuid täpsemalt.

Miinumipalga meetodiga hindamine annab vabatahtliku töö väärtusele üldistatud ning pigem alahinnatud rahalise suuruse. Kuna see on tehniliselt lihtne, saab seda kasutada nii mikro- kui ka makrotasandil. Organisatsioonid saavad näiteks hinnata nende heaks tegutsevate vabatahtlike töö agregeeritud miinumiväärtuse, saades väikeste kuludega väärtusliku sisendi organisatsiooni (finants)juhtimisse. Ka makrotasandil on see kasutatav kui kõige lihtsam hinnang, mis annab tulemuseks riigi vabatahtliku töö rahalise väärtuse alampiiri. Käesolevas analüüsis kasutatakse ühe hindamismeetodina miinumipalga meetodit.

Keskmise palga meetodiga vabatahtliku töö hindamiseks on vajalikud täpsemad andmed kui miinumipalga meetodiga. Näiteks on meeste ja naiste keskmised palgad erinevad, samuti erinevate vanuserühmade palgad jne. See ei ole probleemiks, kui vabatahtlikud on sotsiaaldemograafilise tausta poolest statistiliselt sarnased üldpopulatsiooniga. Reeglina see nii ei ole, seega on keskmise palga meetodil vabatahtlikule tööle väärtuse hinnangu saamine keerulisem ning kulukam. Keskmise palga meetodiga ei vaadata erinevaid majandussektoreid. Käesolevas analüüsis kasutatakse ühe hindamismeetodina keskmise palga meetodit.

Investeermisväärtuse hindamismeetodid on kasutatavad pigem mikrotasandil, ehk organisatsiooni tasandil. Kui miinumipalga meetodil saab üldistatud kuid mittekuluka hinnangu, siis investeermisväärtuse hindamine nõuab täiendavat andmekogumist näiteks küsitluste näol, mis teeb selle kulukaks. Siiski on organisatsiooni juhtimise seisukohalt tegemist olulise infoga ning organisatsioonid peavad otsustama, kas saadav tulu vabatahtliku tegevuse efektiivsemast juhtimisest kaalub üles selle hindamiseks tehtavad kulutused. Käesolevas analüüsis ei kasutata investeermisväärtuse hindamise meetodit, kuna sellise hinnangu saamiseks on vaja suures koguses andmeid, mille kogumine käesoleva analüüsi kontekstis pole vajalik. Nimetatud andmete näideteks on organisatsioonide detailsed finantsaruanded ning intervjuud hinnatava investeermisprojekti või organisatsiooni osaliste ja sihtgruppidega.

Alternatiivsed vabatahtliku töö majandusliku väärtuse hinnangud lähtuvad erinevatest eeldustest, mida saab teha vabatahtlikule tööle kulutatud aja kohta. Esiteks on vabatahtliku alternatiivkulu, mille

puhul eeldatakse, et inimene tehes vabatahtlikku tööd, ei saa teha tasustatud ületunde oma tavalisel töökohal, mistõttu on see tema kulu. Tegemist on üsna teoreetilise eeldusega, mis praktikas nõuab Eesti inimeste tööturukäitumise süvaanalüüsi. Vaja on teada inimeste kalduvust teha ületunde, samuti võimalusi. Täiendavalt on selle eelduse paikapidavuseks vajalik koguda kvalitatiivset infot vabatahtliku töö motivatsiooni kohta, ehk teisisõnu infot selle kohta, kui suur osa inimestest ei vahetaks vabatahtlikku tööd ületundide vastu oma tavalisel töökohal. Selle eelduse täitmine nõuab täiendavat uuringut näiteks inimeste küsitluse näol.

Teiseks on vaba aja alternatiivkulu, mille puhul eeldatakse, et inimene jääb vabatahtlikku tööd tehes ilma vabast ajast, mistõttu on see tema kulu. Reeglina käsitletakse töö-ökonomikas vaba aja alternatiivkuluna inimese töist sissetulekut, mistõttu on sellisel juhul tegemist sisuliselt keskmise palga meetodiga saadud tulemusega. Samas on võimalik, et vabatahtliku tööga kaasneb teatud muu lisandväärtus inimese jaoks, mistõttu nimetatud töise sissetuleku eeldus ei pea paika. Nagu eelneva hinnangu puhul, nõuab ka see Eesti inimeste tööturukäitumise süvaanalüüsi. Vaja on teada inimeste hinnanguid vaba aja väärtusele. Selle eelduse täitmine nõuab samuti täiendavat uuringut näiteks inimeste küsitluse näol.

Kolmandaks alternatiiviks on asenduskulu, mille puhul eeldatakse, et vabatahtlike puudumisel tuleks asendada nad tasustatud töö tegijatega. Hindamisel on oluline teada, kas ja milline osa vabatahtlike poolt tehtud tööst on asendamatu. Täpsemalt on seda meetodit käsitletud käesoleva raporti peatükis 2.3.3.

Neljandaks on sektori meetod, mille puhul eeldatakse, et vabatahtliku töö väärtus on võrdne vastavalt mingis majandussektoris sarnase teenuse või toote pakujate keskmise palgaga. Täpsemalt on seda meetodit käsitletud käesoleva raporti peatükis 2.3.3.

Eelpool käsitletud meetodite põhjal saadud hinnangud esitatakse nii absoluutväärtustena kui suhtena sisemajanduse koguprodukti. Eristatakse hinnangud töötundidena ning hinnangud rahalises vääringus. Rahvusvaheliselt on kasutusel mõlemad, mis lubab põhjalikumat tulevast võrdlust. Täpsustada tuleb, et tegemist on hinnanguga mitte osakaalule sisemajanduse koguproduktis, vaid pigem täiendavale sisemajanduse koguproduktis mittekajastuvale lisandväärtusele majanduses. Teisisõnu on tegemist hinnanguga ametlikus statistikas mittekajastuvale majandustegevuse osale²⁰.

2.3. Hinnang vabatahtliku tegevuse majanduslikule väärtusele

Käesolevas peatükis on antud hinnang vabatahtliku tegevuse majanduslikule väärtusele Eestis 2010. aastal. Nagu eelpool välja toodud, on seda tehtud, kasutades järgnevaid meetodeid:

- Miinimumpalga meetod
- Keskmise palga meetod
- Sektori meetod
- Asenduskulu meetod
- Lisanduv inimkapitali

²⁰ Teisteks näideteks on kodutootmine.

Esimene on kõige lihtsam hinnang vabatahtliku tegevuse majanduslikule väärtusele. Vabatahtliku töö väärtus on võrdsustatud miinimumpalgaga. Hinnangut saab kasutada makrotasandi hinnanguna riigi vabatahtliku töö väärtuse alampiiri kohta. Tänu selle hinnangu lihtsusele, saavad organisatsioonid seda oma tegevuse kohta kasutades olulist täiendavat informatsiooni oma finantsjuhtimisse. Keskmise palga meetodiga eeldatakse, et vabatahtliku töö ajaline väärtus on võrdne keskmise palgaga. Hinnangut täpsustakse erineva sotsiaaldemograafilise taustaga inimeste keskmise palgaga. Sektori meetod on keerulisem, vaadatakse erinevate vabatahtlike tegevuste liike ning nende väärtused on võrdsustatud vastavate tegevuste keskmiste palkadega. Keskmise palga ja sektori meetodiga saadud hinnangud on peamised hinnangud rahvusvaheliseks võrdluseks. Asenduskulu meetodiga hindamise tulemus näitab ära vabatahtliku töö asendatavuse ning samuti on eraldi käsitletud üht võimalikku täiendavat lisandväärtust, mis tekib vabatahtlikust tööst, inimkapitali.

Iga meetodi põhjal saadud hinnangu korral on välja toodud ka hinnangud erinevate sotsiaaldemograafiliste ja vabatahtliku tegevust iseloomustavate gruppide lõikes. Need grupid on alljärgnevad:

- Vabatahtliku sugu
- Vabatahtliku vanus
- Vabatahtliku haridustase
- Vabatahtliku rahvus
- Regulaarne / ühekordne vabatahtlik tegevus
- Organiseeritud / iseseisev vabatahtlik tegevus

2.3.1. Andmed

Käesoleva analüüsi peamised andmeallikad on Ajakasutuse Uuring ning Eesti Tööjõu Uuring. Ajakasutuse Uuring²¹ (AKU) on mitme-eesmärgiline uuring, mille abil on võimalik saada ülevaade inimeste ajakasutusest (tasuline töö, majapidamistööd, vaba aeg jms) ning naiste ja meeste ajakasutuse erinevusest. Peale selle võimaldab uuring vaadelda ka ühest punktist teise jõudmiseks kulutatud aega, liikumisviisi (jalgsi, autoga, ühissõidukiga jms) ja ajaveetmiskohti. Uuring võimaldab käsitleda suhtlust nii oma perega kui ka leibkondade ja põlvkondade vahel. Tulemusi saab kasutada perepoliitika, tööhõivepoliitika jt sotsiaalpoliitika valdkondade arendamiseks. Käesoleva analüüsi seisukohalt on olulisemad inimeste vabatahtliku tasustamata töö peale kulutatud aega puudutavad andmed. Uuringu valimis on ligi 7000 küsitletut ning seda viiakse läbi iga 10 aasta tagant.

Eesti Tööjõu Uuring²² (ETU) on Statistikaameti poolt perioodiliselt (igas kvartalis) läbiviidav uuring, millega saadakse ülevaade Eesti elanike tööhõivest, töötusest, tööoludest ja tööturu muutustest. Käesoleva analüüsi seisukohalt on sellest uuringust saadavatest andmetest olulisim Eesti elanike palgastatistika. Uuringu valimis on ligi 5000 inimest, keda on küsitletud 4 korda. Kasutusel on andmed 2010. aasta kolme esimese kvartali kohta.

²¹ Ajakasutuse uuring. Metoodikaraport. <http://www.stat.ee/dokumendid/52287>

²² Info ETUst: <http://www.stat.ee/sotsiaaluuringud>; <http://www.stat.ee/14973>

Täiendava andmeallikana on kasutusel Poliitikauuringute Keskus Praxise ja TNS Emori uuring „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis²³“, seda peamiselt võrdlusalusena.

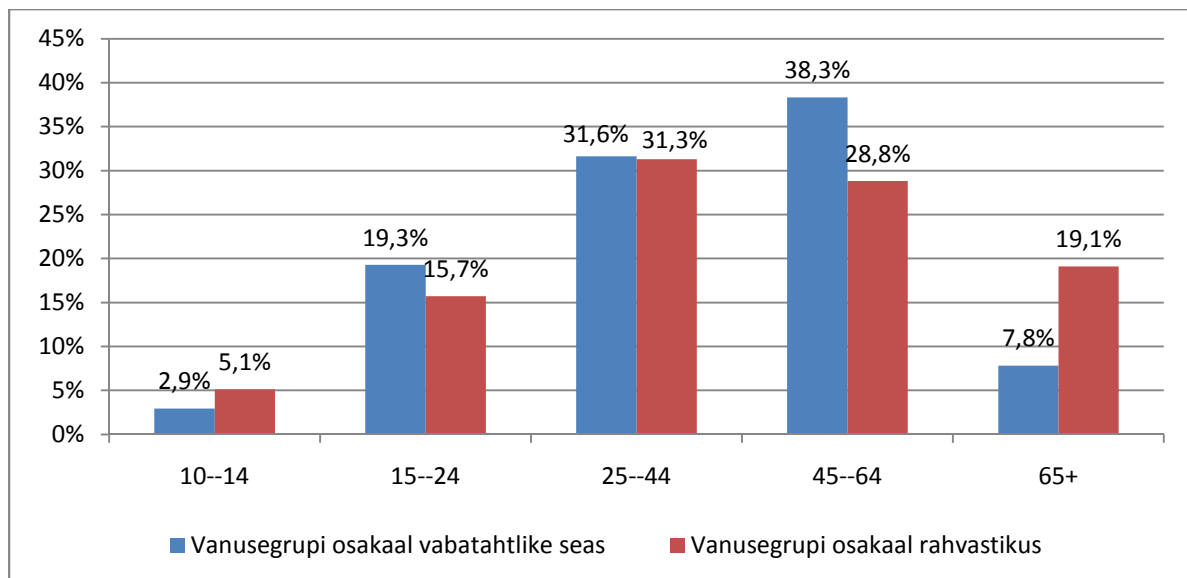
2.3.2. Taustastatistika

Tasustamata vabatahtlikku tööd tegid aastatel 2009-2010 **4,5% Eesti elanikkonnast** (kuu aja jooksul enne küsitlusele vastamist), kes on vanemad kui 10-aastased. Nende inimeste hulk on suurusjärgus 53700. 48% vabatahtlikest on mehed, 52% naised. Üldpopulatsioonis on mehi 45,4% ning naisi vastavalt 54,6%, seega mehed teevad suhteliselt rohkem vabatahtlikku tööd. Samas tasub silmas pidada, et erinevused on väikesed.

Vabatahtlikud on rahvuse järgi peamiselt eestlased, täpsemalt 92,6% vabatahtlikest, samas üldpopulatsioonis on eestlaste osakaal vaid 68,8%. Seega vähemusrahvuste esindajad pigem vabatahtliku tegevusega ei tegele. Tulemust kinnitab ka Ajakasutuse Uuringu vastamiseks valitud keele põhjal saadud hinnang. Tulemus on teiste riikide kogemusega kooskõlas, vähemusrahvused panustavad reeglina vabatahtliku töö vormis vähem.

Vabatahtlike vanuseline jaotus on esitatud alljärgneval joonisel 2. Keskmisest aktiivsemad on noored vanuses 15-24 ning keskealised kuni pensionieelikud. Vähemaktiivsed on pensioniealised, mis on ka mõistetav, kuna pensioniealiste gruppi kuulub suur osa kõrgevanuselisi inimesi, kelle töövõime on piiratud. Samas on mõnedes riikides pensionärid üsna aktiivsed vabatahtlikud, kuna neil on oluliselt rohkem vaba aega kui töötavatel inimestel.

Joonis 2. Vabatahtlike jaotus vanusegrupiti (allikas: AKU 2010, autorite arvutused).

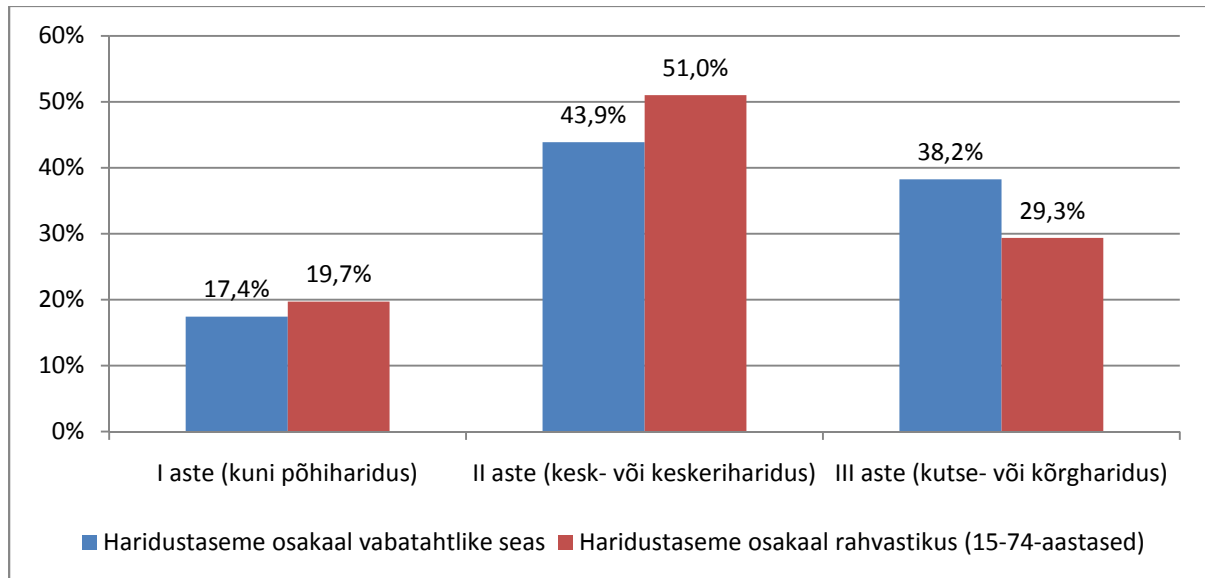
²³ Praxis, TNS Emor(2008) Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis I osa.

[http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/Vabatahtlikus_teg evuses_osalemise_uuring/Vabatahtlikus_teg evuses_osalemine_Eestis_I_osa_lopuaruanne_171208.pdf].

18.03.2011.

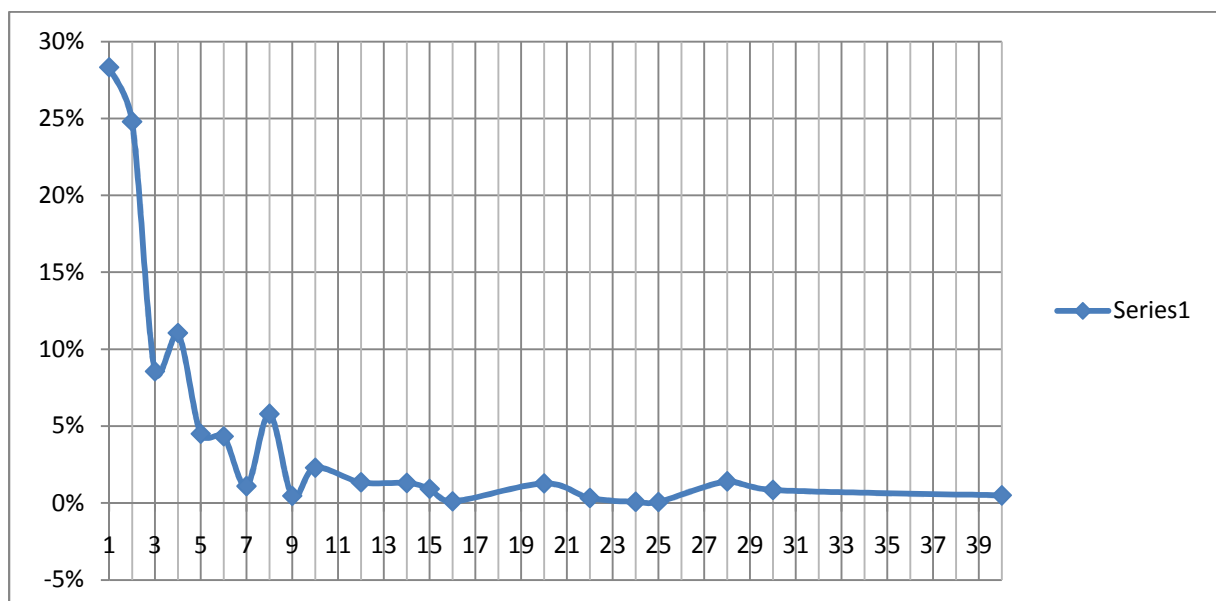
Haridustasemete järgi on jaotus esitatud alljärgneval joonisel 3. Kõrgharitud tegelevad vabatahtliku tööga suhteliselt rohkem. Tulemus on kooskõlas rahvusvahelise kogemusega, kõrgharitud inimesed on aktiivsemad ühiskonna liikmed.

Joonis 3. Vabatahtlike jaotus haridustasemete lõikes (allikas: AKU 2010, autorite arvutused).

Järgnevalt on esitatud joonisel 4 vabatahtliku töö sagedusjaotus, vertikaalteljel on vabatahtlike osakaal, horisontaalteljel on nende töö kordade arv eelnenud nelja nädala jooksul. Vähem kui 40% vabatahtlikest tegelesid vabatahtliku tööga korra nädalas või rohkem, 17% vabatahtlikest kaks korda nädalas või rohkem. Kuna Ajakasutuse Uuringu referentsperioodiks on eelnenud neli nädalat, on tegemist regulaarsete vabatahtlikega.

Joonis 4. Vabatahtliku tegevuse sagedusjaotus (allikas: AKU 2010, autorite arvutused).

Vabatahtliku tegevusega võib tegeleda ka ebaregulaarselt, neid vabatahtlikke nimetatakse ühekordseteks vabatahtlikeks. Reeglina osalevad nad suurüritustel, talgutel või muudel aktsioonidel

(nagu näiteks „Teeme Ära“ projektid). Ajakasutuse Uuring ei võimalda täpselt hinnata ühekordsete vabatahtlike hulka ja nende töö ajalist väärtust, kuna uuringus pole küsitud inimestelt pikema ajaperioodi kohta, kui 4 viimast nädalat, kuid ühekordsed vabatahtlikud võivad vabatahtlikku tööd teha näiteks vaid kord aastas. Siiski on võimalik sagedusjaotuse põhjal anda teatud täpsustasemega hinnang ühekordsete vabatahtlike arvule.

Eeldades, et Ajakasutuse Uuringu valim on üle aja esinduslik (paljusid küsitluid ei küsitatud just sellisel kuul, mil toimus ebaharilikult palju või vähe suurüritusi või talgusid), saab välja tuua, et ühekordseid vabatahtlikke ühe kuu jooksul on 28% kõigist vabatahtlikest, mis arvuliselt on ligi 15000 isikut ning seega aastas on neid 180000. Ühe vabatahtliku tegevuskorra keskmine pikkus on 4,2 tundi, mis teeb ühekordsete vabatahtlike hinnanguliseks aastaseks panuseks 756000 tundi vabatahtlikku tööd.

Ühes kuus tegid regulaarsed vabatahtlikud kokku 1,09 miljonit tundi vabatahtlikku tööd, aastas vastavalt 13,04 miljonit tundi. Keskmiselt ühe vabatahtliku kohta teeb see 20,2 tundi kuus. Kui see tulemus üldistada kogu elanikkonnale, siis keskmiselt on see 0,91 tundi kuus ühe Eesti elaniku kohta (vanem kui 10 eluaastat). Kokku tehti Eestis 2010. aastal tööd ligikaudu 800 miljonit tundi, sellest **vabatahtlikuna tehtud töötundide osakaal oli 1,6% (vabatahtliku töö ajaline väärtus).**

Organiseeritud vabatahtlike osakaal kõikidest vabatahtlikest on 35,8% (seega 1,6% elanikkonnast on organiseeritud vabatahtlikud).

Eelpool käsitletud hinnangud vabatahtlikkuse kohta on madalamad kui Praxise ja TNS Emori uuringu alusel saadud tulemused²⁴. Nimetatud uuringu kohaselt on vabatahtlikke ligi pool elanikkonnast (47%), sealjuures 17% elanikkonnast on nn teadvustamata vabatahtlikud. Kuid oluline on välja tuua metoodilised erinevused. Nimetatud uuringu kohaselt on vabatahtlik töö defineeritud eelnenud 12 kuu põhjal, käesolevas uuringus aga eelnenud 4 nädala põhjal. Seega käsitleb käesolev analüüs vaid regulaarseid (aktiivseid) vabatahtlikke, nimetatud Praxise ja TNS Emori uuringu põhjal on selliseid ligikaudu 10% elanikkonnast, kellest ligi kolmandik on ka organiseeritud. See viimane tulemus on kooskõlas käesoleva analüüsi tulemusega, kuid regulaarse vabatahtlikkuse tasemes on ligi kahekordne erinevus. Vahe on seletatav erinevalt püstitatud küsimustega uuringutes.

Mõlemas uuringus küsitakse küsitlaval vabatahtliku töö tegemise kohta, kuid Praxise ja TNS Emori poolt läbiviidud 2008. aasta uuringus anti küsitlaval täiendavalt ette ka nimekiri erinevatest vabatahtlikest töödest. Selliselt leiti, et 17% elanikkonnast teeb vabatahtlikku tööd, mille kohta neil puudub informatsioon, et tegemist on vabatahtliku tööga. See lubab eeldada, et Ajakasutuse Uuringu põhjal saadud vabatahtlikkuse hinnangud on pigem alahindavad ning **regulaarseid vabatahtlikke võib olla kuni 7%.**

Eelnev viitab sellele, et vabatahtliku tegevuse mõõtmiseks vajalikke andmeid koguvad uuringud peaksid arvestama teadvustamata vabatahtliku tegevusega. Rahvusvahelise Tööjõu Organisatsiooni

²⁴ Uuring: Praxis, TNS Emor (2009) Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis II osa. [\[http://praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/Vabatahtlikus_tegevuse_s_osalemise_uuring/Vabatahtlike_uuring_II_osa_Loplik.pdf\]](http://praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/Vabatahtlikus_tegevuse_s_osalemise_uuring/Vabatahtlike_uuring_II_osa_Loplik.pdf). 18.03.2011.

(ILO) poolt loodud küsimustikus²⁵ vabatahtliku töö hindamiseks pakutakse välja nii nimekiri vabatahtlikest tegevustest kui ka küsimused nii viimase 4 nädala vabatahtliku tegevuse kui ka viimase 12 kuu vabatahtliku tegevuse kohta. Selliselt oleksid lahendatud eelpool käsitletud probleemid (teadvustamata vabatahtlikud ja ühekordsed vabatahtlikud), mis ilmnevad Ajakasutuse Uuringu andmetega. Üldjoontes on ILO koostatud küsimused sarnased Ajakasutuse Uuringus kasutatavatega. Kasutades rahvusvaheliselt tunnustatud meetodikat ja võrreldavaid küsimusi, on saadud tulemused teiste riikide silmis usaldusväärsemad ning rahvusvaheliselt võrreldavad.

2.3.3. Hinnangud erinevate meetodite põhjal

Järgnevalt antakse hinnang vabatahtliku tegevuse väärtustele erinevaid meetodeid kasutades, alustades miinimumpalga meetodist. Aluseks on võetud teadvustatud regulaarne vabatahtlik töö, kuna selle hinnang on eeldatavasti täpsem. Täiendavalt on välja toodud hinnangud, millele on lisatud ühekordsed vabatahtlikud ning teadvustamata vabatahtlik tegevus vastavalt eelmises peatükis leitud hinnangutele.

Miinimum brutokuupalk oli 2010. aastal 278,02 eurot (4350 krooni)²⁶. Sellele lisandus täiendava tööandja kuluna sotsiaalmaks 33% (91,75 eurot) ja töötuskindlustus 1,4% (3,89 eurot). Seega kokku oli 2010. aastal miinimum tööjõukulu ühe inimese kohta 373,66 eurot kuus.

2010. aasta tööajafond oli 2020 tundi²⁷. Korrutades miinimumpalga kuude arvuga ning jagades selle läbi tööajafondiga, annab see tulemuseks minimaalse tööjõukulu tunnis. Selle väärtuseks oli 2010. aastal 2,2 eurot.

Korrutades vabatahtlikule tegevusele kulutatud ajahulga miinimum tööjõukulu väärtusega, on tulemuseks vabatahtliku tegevuse majanduslik väärtus miinimumpalga meetodil: **29 miljonit eurot aastas**.

SKP 2010. aastal oli 14,5 miljardit eurot²⁸, seega vastavalt oli vabatahtlik tegevus **miinimumpalga meetodil 0,2% sisemajanduse koguproduktist**. Tegemist on lihtsaima hinnanguga vabatahtliku töö majanduslikule väärtusele. Koos ühekordsete vabatahtlikega ning teadvustamata vabatahtliku tööga, on nimetatud väärtus 0,33% SKP-st.

Keskmine brutokuupalk, mis on kohandatud selliselt, et see arvestaks vabatahtlike soolist ja hariduslikku jaotust²⁹, oli 2010. aasta esimesel kolmel kvartalil³⁰ 785 eurot. Arvestades juurde maksud (sotsiaalmaks 33% ja töötuskindlustusmaks 1,4%) oli keskmine tööjõukulu 1055 eurot. Vastavalt tööajafondi suurusele oli keskmine tööjõukulu tunnis 6,3 eurot. Vabatahtliku töö väärtus

²⁵ International Labour Organization. Manual on The Measurement of Volunteer Work. Final Approved Pre-Publication Version. International Labour Office Geneva. March 2011. Allikas:

<http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=12&tri=106>

²⁶ <http://www.stat.ee/29949>

²⁷ http://www.cvok.ee/content/est/for_workers/82/166/

²⁸ Statistikaamet

²⁹ Eesti Tööjõu Uuringu andmed ei ole piisavalt esinduslikud, et nende põhjal saaks lisaks arvestada ja rahvuslikku ja vanuselist jaotust.

³⁰ 2010. aasta viimase kvartali andmed ei olnud käesoleva raporti valmimise ajal veel kättesaadavad.

keskmise palga meetodil oli 2010. aastal 81,7 miljonit eurot aastas ehk 0,56% sisemajanduse koguproduktist. Tegemist on rahvusvaheliselt enimkasutatava meetodiga vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamisel. Koos ühekordsete vabatahtlikega ning teadvustamata vabatahtliku tööga, on nimetatud väärtus 0,91% SKP-st.

Sektori meetodi hinnangu aluseks on vabatahtlike poolt tehtud töö klassifikatsioon ISCO klassifikaatori³¹ (ametialade) alusel. Vabatahtlike hulk selle järgi on esitatud alljärgnevas tabelis 1. Nähtub, et pigem teevad vabatahtlikud lihtsamaid töid, kõige arvukamalt on just lihttöölisi. Kasutada olevate andmete põhjal saab öelda, et vabatahtlikud tegutsevad valdavalt oma põhitööst erineval ametialal. Üheltpoolt näitab see, et Eestis on tublisti potentsiaali nõ professionaalsete vabatahtlike arvu suurendamiseks. Ehk rohkem saaks olla vabatahtlikke, kes oma professionaalseid oskusi vabatahtlikena ühiskonna heaks pakuvad. Teiselt poolt näitab see seda, et inimesed suurendavad oma professionaalset amplituud tehes vabatahtlikku tööd.

Tabel 1. Vabatahtliku töö tegijad ametiala järgi.

Ametiala ISCO klassifikaatori järgi	Arv	Osakaal
Põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse valdkonnas tegutsevad lihttöölised	8109	12.68%
Prügivedajad jms lihttöölised	6660	10.41%
Koristajad ja abilised	6014	9.41%
Õigus-, sotsiaal-, kultuuri- jms alade keskastme spetsialistid	4927	7.71%
Õigus-, sotsiaal- ja kultuurivaldkonna tippspetsialistid	4512	7.06%
Isikuhooldustöötajad	4380	6.85%
Pedagoogika tippspetsialistid	3224	5.04%
Äri- ja haldusalal töötavad keskastme spetsialistid	3013	4.71%
Ehitustöölised, v.a elektrikud	2916	4.56%
Mäe-, ehitus-, tootmis- ja veonduslihttöölised	2443	3.82%
Äri- ja haldusala tippspetsialistid	2248	3.52%
Mootorsõidukite ja liikurmasinate juhid	2036	3.18%
Isikuteenindajad	1896	2.97%
Seadme- ja masinaoperaatorid	1265	1.98%
Elektri- ja elektroonikatööstuse töötajad	748	1.17%
Tegevjuhid, kõrgemad ametnikud ja seadusandjad	734	1.15%
Metallitöötluste, masinaehituse jms alade oskustöötajad	725	1.13%
Toiduainete ja puidutöötajad, rõivatööstuse ja muude käsitööalade töötajad	674	1.05%
Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia tippspetsialistid	666	1.04%
Juhid haldus- ja ärialal	615	0.96%
Arve- ja registripidamisametnikud	612	0.96%
Loodus- ja tehnikateaduste tippspetsialistid	600	0.94%
Sõjaväelased	576	0.90%
Loodus- ja inseneriteaduste keskastme spetsialistid	540	0.84%
Tervishoiu keskastme spetsialistid	517	0.81%
Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia tehnilised töötajad	497	0.78%

³¹ ISCO klassifikaator: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/index.htm>

Juhid majutuses, toitlustuses, kaubanduses ja muid teenuseid osutavates asutustes	480	0.75%
Turule orienteeritud aia- ja põllusaaduste kasvatajad	453	0.71%
Klienditeenindajad	394	0.62%
Turule orienteeritud metsanduse, kalanduse ja jahinduse oskustöötajad	364	0.57%
Muud teenindusala lihtametnikud	335	0.52%
Käsi- ja trükitöölised	297	0.46%
Toitlustuse abitöölised	211	0.33%
Juhid tegevusalade kaupa	82	0.13%
Tervishoiu tippspetsialistid	72	0.11%
Kaitseteenindajad	65	0.10%
Müüjad	46	0.07%

Keskmine palk, mis on kohandatud selliselt, et see arvestaks vabatahtlike ametialade jaotust, oli 2010. aastal 464,5 eurot. Arvestades juurde maksud (sotsiaalmaks 33% ja töötuskindlustusmaks 1,4%) oli keskmine tööjõukulu 624,3 eurot. Vastavalt tööajafondi suurusele oli keskmine tööjõukulu tunnis 3,7 eurot. Vabatahtliku töö väärtus **sektori palga meetodil oli 2010. aastal 48,4 miljonit eurot aastas ehk 0,33% sisemajanduse koguproduktist**. Käsitletud hinnangutest on selle näol tegemist kõige täpsema hinnanguga vabatahtliku tegevuse majanduslikule väärtusele. Koos ühekordsete vabatahtlikega ning teadvustamata vabatahtliku tööga, on nimetatud väärtus 0,54% SKP-st.

Nimetatud kolm hinnangut vastavad küsimusele: kui vabatahtlikele peaks palka maksma, siis kui palju kuluks avalikul ja kolmandal sektoril eelarvelisi vahendeid nimetatud ülesannete täitmiseks ja töö tegemiseks. Vastuseks on 29-82 miljonit eurot aastas. Väiksema väärtuse puhul makstaks vabatahtlikele miinimumpalka, suurema väärtuse puhul makstaks neile keskmist palka, kuid need hinnangud on pigem teoreetilised. Täpseima hinnangu väärtuseks on 48 miljonit eurot, see summa kuluks kui hetkel teostatavat vabatahtlikku tööd peaks avalik- ja kolmas sektor ostma turuhinnaga. Koos ühekordsete vabatahtlikega ning teadvustamata vabatahtliku tööga, on nimetatud väärtus ligi 80 miljonit eurot.

Asenduskulu meetodit kasutades on oluline paika panna eeldused. On võimalik argumenteerida, et vabatahtlik töö eksisteerib sellepärast, et eksisteerivad turutõrked, mis takistavad vabatahtlike poolt pakutavate kaupade ja teenuste pakkumist turutingimustel. Seega vabatahtlike puudumisel jääks tegemata kogu vabatahtlik töö. Samal ajal on võimalik, et nimetatud turutõrked on täielikult likvideeritavad ning asendamatu vabatahtlikku tööd pole olemas. Täpsema hinnangu saamiseks on tarvilik läbi viia täiendav uuring.

Ühe täiendava eristusena tuuakse kirjanduses välja väljundi kasu (*output benefit*) ja protsessi kasu (*process benefit*)³². Eelpool kirjeldatud meetoditega on hinnatud pigem väljundist tulenevat kasu, aga mitte protsessist tulenevat kasu. Viimast võib tõlgendada kui vabatahtliku tegevuse käigus loodud

³² Government of Western Australia, Department for Communities. The Economic Value of Volunteering in Western Australia. Department for Communities, 2009, 52 p.

inimkapitali (oskusi ja teadmisi). Näiteks on leitud, et Eestis saavad vabatahtlikust tegevusest uusi kogemusi ning teadmisi 52% küsitletutest³³.

Inimkapitali teooria ütleb laias laastus, et hariduse ja töökogemuse omandamine võimaldab suurendada produktiivsust, mis reeglina väljendub suuremas palgas ning läbi selle suuremas majanduslikus lisandväärtuses. Eesti kohta on leitud³⁴, et täiendav aasta töökogemust **lisab palgale ligi 0,3%**. On võimalik, et ka vabatahtlik tegevus, mis küll ei pruugi olla seotud inimese tasustatud tööga, suurendab pikas perspektiivis tema oskusi ja teadmisi, mis väljenduvad ka suuremas palgas ja majanduslikus lisandväärtuses. Selle lisandväärtuse suuruse hindamine oleks olemasolevate andmete põhjal ebaadekvaatne, kuid vabatahtliku tegevuse **mõjusuund on täiendava inimkapitali poole**.

³³ Praxis, TNS Emor. Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis II osa. [http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/Vabatahtlikus_teg evuses_osalemise_uuring/Vabatahtlike_uuring_II_osa_Loplik.pdf]. 15.11.2010.

³⁴ Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas tehtud uurimustööd: http://www-1.mtk.ut.ee/varska/2003/4_Too_sotspol/Lossman.pdf ; <http://infutik.mtk.ut.ee/www/kodu/RePEc/mtk/febpdf/febook20-01.pdf>

3. Vabatahtliku tegevuse sotsiaalne väärtus

Vabatahtliku tegevuse sotsiaalse väärtuse käsitlemise ja hindamise eesmärk on parandada arusaama vabatahtliku tegevuse väärtusest ning pakkuda argumentatsioonimaterjali poliitikakujundamiseks ning valdkonna edendamiseks. Vabatahtliku tegevuse sotsiaalset väärtust saab vaadelda peamiselt kolmel tasandil: ühiskonna (nii riigi kui kogukonna), vabatahtliku (nii organisatsiooni kui ka indiviidi) ja kasusaaja tasandil³⁵.

Näiteks panustavad vabatahtlikud oma tegevusega tihti **ühiskonna** poolt heakskiidetud majanduslike ning sotsiaalsete eesmärkide täitmisesse. Nendeks eesmärkideks võivad olla sotsiaalne sidusus, sotsiaalne kaasatus, lõimumine jms. Mitmest riigist on tõendeid, et vabatahtlik tegevus aitab nimetatud eesmärkide täitmisele kaasa. Samuti on leitud, et vabatahtlik tegevus võib edendada kohalikku- ja regionaalarengut.

Vabatahtlikud õpivad oma tegevusega uusi oskusi ning lihvivad olemasolevaid. Selliselt kasvab nende töökogemus ning neil on lihtsam tööturul hakkama saada. Vabatahtlikud saavad läbi oma tegevuse uusi kontakte ning kohtuvad uute inimestega, samuti suureneb nende kasulikkuse tunne, enesehinnang ning –kindlus, lisaks probleemidega tegelemise oskus.

Organisatsioonid ja kohalikud kogukonnad saavad kasu suurenenud sotsiaalsest sidususest, lõimumisest ja solidaarsusest. Samuti võib suureneda kodanikuaktiivsus, areneda kohalik või organisatsiooniline identiteet ja kultuur. **Kasusaajad** tervitavad samuti sotsiaalset sidusust, integratsiooni ja solidaarsust, kuid loomulikult ka neile pakutavaid teenuseid, mida ilma vabatahtliketa võib-olla ei pakutakski.

On selge, et vabatahtliku tegevusega kaasnevad positiivsed mõjud ja tagajärjed on igal juhul tervitatavad, kuid nende paremaks mõistmiseks ja juhtimiseks on tarvis lähemalt uurida just seoseid vabatahtliku tegevuse ja üksikute sotsiaalse väärtuse väljundite vahel, samuti võimalusi nende seoste hindamiseks Eestis.

3.1. Rahvusvaheline kogemus

Kausaalsus vabatahtliku tegevuse ning sotsiaalse väärtuse väljundite (sotsiaalne sidusus, kodanikuaktiivsus, usaldus, koostöö jms) vahel on valdkonna kirjandusest lähtudes lahtine. Esiteks võib vaadelda lähemalt sotsiaalset sidusust Kanada näitel³⁶.

Suurenev sissetulekute ebavõrdsus ja tööturu võimalused, üleilmastumine, muutused eetikas ja kultuuripärandis ning suurenev eraldatus seavad kahtluse alla tänapäeva ühiskondade sotsiaalse

³⁵ **GHK**. Volunteering in the EU. Final Report. Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency (EAC-EA), Directorate General Education and Culture (DG EAC), 2010, 326 p.

³⁶ **Woolley, F.** Social Cohesion and Voluntary Activity: Making Connections. Paper prepared for Conference on the State of Living Standards and the Quality of Life in Canada: Perspectives and Prospective, Ottawa, 1998, 31 p.

sidususe. Kolmas sektor pakub välja lubaduse luua suuremat sidusust läbi selle, et loob sotsiaalsed normid altruismile, usaldusele ja vastastikkusele. Täiendavalt on paljud argumenteerinud, et usaldus, ehk sotsiaalne kapital, mis on loodud läbi vabatahtliku tegevuse, edendab majanduskasvu ja tehnoloogilist arengut läbi selle, et vähendab majanduslikke tehingukulusid.

Kanada kohta on nimetatud seoseid lähemalt uuritud. Täpsemalt, mis on **seosed sotsiaalse sidususe ja vabatahtliku tegevuse vahel**, kas sidusates ühiskondades on rohkem vabatahtlikku tegevust ning kas tugev vabatahtlike tegevusel põhinev kolmas sektor ehitab sotsiaalset sidusust? Lisaks on uuritud, et kui need seosed on olemas, siis kas võib olla võimalik, et need seosed põhinevad inimestevahelistel suhetel, mis omakorda tugevdavad sotsiaalset sidusust ja suurendavad vabatahtlikku tegevust.

Ühe olulise tulemusena leitakse uuringus, et **igasugune seos sotsiaalse sidususe ja vabatahtliku tegevuse vahel kehtib vaid uuritava ühiskonna kohta**, ehk teisisõnu, ei ületa kultuurilisi piire. Samuti leiti, et **seosed vabatahtliku tegevuse ja sotsiaalse sidususe vahel sõltuvad mitmetest teguritest**, näiteks sotsiaaldemograafilisest taustast (inimese sugu, vanus, abielustaatus jne), samuti sellest, millistes organisatsioonides inimestele meeldib osaleda, mitmetest kultuurilistest eripäradest jms.

Usalduse ja vabatahtliku tegevuse vahelised seosed on samuti lahtised³⁷. Põhjaliku uurimistöö käigus leiti Hollandi kohta, et usaldus on üle aja oluliselt stabiilsem kui vabatahtlik tegevus, mis viitab nõrgale seosele kahe näitaja vahel. Selleks vaadeldi nii usalduse kui vabatahtliku tegevuse näitajaid aastatel 2002-2006 ning uuriti nende vahelisi seoseid. Tavateadmise järgi muudab vabatahtlik tegevus inimesed usaldavamaks, kuid uuringu järeldus oli, et need, kes vähem usaldavad, lõpetavad vabatahtliku tegevuse kiiremini ära.

Usaldusega on tihedalt seotud sotsiaalse kapitali mõiste. **Seoseid vabatahtliku tegevuse ja sotsiaalse kapitali ning kodanikuaktiivsuse vahel** on uuritud ühes Ameerika Ühendriikidest (Vermontis)³⁸. Kasutades unikaalset andmekogumit, uuriti tegureid, mis mõjutavad vabatahtliku tegevuse ja sotsiaalse kapitali ning kodanikuaktiivsuse seoseid. Tulemuseks on, et vabatahtlik tegevus mõjutab positiivselt sotsiaalse kapitali hulka ning kodanikuaktiivsust juhul, kui vabatahtlikuna töötatakse religioosses või sotsiaalteenuste organisatsioonis, kui vabatahtlikku tegevust suurendatakse, või kui tegemist on naissoost isikuga, kellel on kõrgharidus ning kelle pere koosneb kahest vanemast. Uuringu käigus tõdetakse, et need **seosed on nõrgad**, ning sotsiaalse kapitali suurendamiseks ning kodanikuaktiivsuse tõstmiseks on efektiivsemaid meetodeid kui vabatahtlik tegevus.

Samas on mitmed uuringud näidanud, et positiivsed seosed vabatahtliku tegevuse ja sotsiaalse kapitali vahel on olemas³⁹. Lõuna-Austraalia näite põhjal argumenteeritakse, et vabatahtlik tegevus suurendab läbi suurema sotsiaalse kapitali elukvaliteeti, elanike haridustaset, vähendab suremust,

³⁷ **Bekkers, R.** Trust and Volunteering: Selection or Causation? Evidence from a Four Year Panel Study. VU University Amsterdam. [<http://www.fss.uu.nl/soc/homes/bekkers/trustandvolunteering.pdf>]. 06.12.2010.

³⁸ **Isham, J., Kolodinsky, J., Kimberly, G.** Effects of Volunteering for Nonprofit Organizations on Social Capital Formation: Evidence from a Statewide Survey. Middlebury College Economics Discussion Paper No. 03-05r, 2004, 27 p.

³⁹ **Mayer, P.** The Wider Economic Value of Social Capital and Volunteering in South Australia. University of Adelaide, Politics Department, November 2003, 18 p.

kuritegevust ning aitab kaasa majanduskasvule. Samas on see argumentatsioon pigem teoreetiline, tuginedes pigem varasematele töödele teistes piirkondades, mitte mõõtmistele Lõuna-Austraalias.

Selle kõige põhjal võib järeldada, et **seosed vabatahtliku tegevuse ja sotsiaalse väärtuse väljundite vahel on ebaselged nii teoreetiliselt kui empiiriliselt**. Põhjastena võib nimetada kultuurilisi ning sotsiaaldemograafilisi eripärasid.

3.2. Praktilised hindamisvõimalused

Tänased olemasolevad andmestikud ei anna piisavat sisendit vabatahtliku tegevuse sotsiaalse väärtuse hindamiseks. Omaette küsimus on, kas riiklikul tasandil on üldse mõistlik sotsiaalset väärtust hinnata? On võimalik, et tulemuslikum on hinnata seda organisatsiooni tasemel. Selle hõlbustamiseks tuleks välja töötada hindamismetoodika mudelid, mida on võimalik erinevates valdkondades tegutsevatel ühendustel kasutada. Eeskujuna tasuks vaadata Hollandis arendatud Well Venture Monitor⁴⁰. Üldiselt saab organisatsiooni tasandil sotsiaalse väärtuse hindamiseks vajalikud andmed intervjuuerides või korraldades fookusgruppe organisatsiooni liikmete seas ning nende sihtrühmade seas, kellele nende tegevus on suunatud. Oskuslikult sõnastatud küsimused peaksid andma piisavalt sisendit, et luua narratiiv ja võimalikud põhjuslikud seosed vabatahtliku tegevuse ja erinevate sotsiaalse väärtuse väljundite vahel.

Samas eksisteerivad teatud asjakohased strateegilised indikaatorid, mida tuleks pikema-ajaliselt ja perioodiliselt monitoorida. Monitoorimine on oluline, kuna üle aja jälgides saab täpsemalt hinnata seoseid vabatahtliku tegevuse ning sotsiaalse väärtuse vahel. Statistiliste analüüsimeetoditega on võimalik seose tugevust ning mingil määral ka mõju suunda hinnata. Selliselt on võimalik teatud määral hinnata ka agregeeritud riiklikku sotsiaalset väärtust. Alljärgnevalt on toodud ülevaade neist võimalikest indikaatoritest.

Eesti Kodanikuühiskonna Arengukontseptsiooni eesmärkide saavutamise hindamiseks on TLÜ KUAK oma 2009. aastal tehtud töös⁴¹ pakkunud välja rea mõjuindikaatoreid, mis tegelevad sotsiaalsete väärtuste temaatikaga. Need on järgmised ning nende põhjal on võimalik anda hinnanguid sotsiaalse sidususe, kodanikuaktiivsuse, usalduse, koostöö jms kohta:

- Elanikkonna mitte-institutsionaalse ühiskondlik-poliitilise osaluse määr
- Registreeritud kodanikuühenduste arv
- Mittetulundusühingute liikmelisus
- Katusorganisatsioonidesse kuulumise määr
- Elanike usaldus kodanikuühenduste ja sotsiaalsete liikumiste vastu
- Osalemine üksikisikuna vabatahtlikus tegevuses
- Osalemine kodanikuühenduste tegevuses
- Vabatahtliku tegevuse maht kodanikuühendustes
- Üldine inimestevaheline usaldus
- Avalikes huvides tegutsevate kodanikuühenduste arv
- Kodanikuühenduste rahvusvahelistes projektides ja võrgustikes osalemise määr
- Annetajate osakaal elanikkonnas
- Annetusi saanud organisatsioonide osakaal
- Avalike teenistujate hinnang mittetulundusühendustega tehtud koostöö tulemuslikkusele
- Koostöövormide mitmekesisus
- Mitte-institutsionaalne ühiskondlik-poliitiline osalus vähemuste hulgas
- Mittetulundusühingute liikmelisus vähemuste ja vähem esindatud kodanike hulgas
- Vähemuste esindajate hinnang õigusi ja kohustusi puudutava informatsiooni kättesaadavusele

⁴⁰ <http://www.wellventuremonitor.nl/Background.aspx?Num=1>

⁴¹ http://www.siseministeerium.ee/public/Lisa1_indikaatorid_051009_v.pdf

Samas töös (lk 28) on tehtud soovitus Statistikaameti Ajakasutuse Uuringus kasutatud vabatahtliku töö ja MTÜde tegevuses osalemise mooduli lisamine mõnda perioodiliselt läbiviidavas leibkonna-uuringusse. Analoogne ettepaneku on teinud ka ILO⁴², mida on käsitletud käesoleva raporti peatükis 2.3.2.

Suur osa nimetatud indikaatoritest on mingil määral tänastes andmestikes kajastatud, kuid seda mitte piisava regulaarsusega ning samuti on probleemiks andmete kättesaadavus: andmed pole koondatud ning nõrk on koostöö ja andmetekogumise koordineeritus erinevate institutsioonide vahel. Eelmises peatükis käsitletud uuringute puhul on oluline välja tuua, et mitmete uuringute tulemused on olnud võimalikud just tänu headele andmestikele, st et andmeid on kogutud regulaarselt, mis võimaldab uurida näitajatevahelist dünaamikat ning teatud määral ka põhjuslikkust.

4. Järeldused ja soovitused

Järgnevalt on välja toodud vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamisega seotud järeldused, kokkuvõtte parimast meetodikast ning soovitused vabatahtliku tegevuse väärtuse paremaks hindamiseks.

Järeldused

Vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamiseks eksisteerib erinevaid meetodeid. Meetodi valik sõltub nii kasutatavatest andmetest kui ka uurimisprobleemist. Et hinnata vabatahtlike osakaalu elanikkonnast, piisab lihtsast valikuuringust, milles küsitakse esinduslikult elanikkonna valimilt, kas nad teevad vabatahtlikku tasustamata tööd või mitte. Seda ja teisi vabatahtlikus tegevuses osalemise küsimusi on Siseministeeriumi ning Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskuse kutsel analüüsitud küsitlusuuringus „Vabatahtlikus tegevuses osamine Eestis 2008-2009“. Et hinnata vabatahtliku töö suhet sisemajanduse koguprodukti, on vaja teada detailselt (kasutades näiteks rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid) nii vabatahtliku töö sisu kui ka sellele kulunud aega. Selliselt on võimalik lähendada tasustamata vabatahtliku töö ajaline väärtus tasustatud töö ajalisele väärtusele ning üle minna rahalisele väärtusele. Saadud hinnang on hea täpsusastmega ning võimaldab rahvusvahelist võrdlust.

Käesolevas analüüsis saadud vabatahtliku tegevuse **majandusliku väärtuse hinnangu aluseks on andmed, mida hetkel Eestis perioodiliselt ei koguta** (Statistikaameti ajakasutuse uuring viiakse läbi iga 10 aasta tagant). Siiski on see hinnang kasutatav vabatahtliku tegevuse väärtuse baastasemena, mida on võimalik tulevaste võimalike perioodiliste uuringute tulemustega kas korrigeerida või uuesti hinnata.

Vabatahtliku tegevuse seosed sotsiaalse väärtuse väljunditega on ebaselged. Rahvusvaheline kogemus on andnud vastakaid tulemusi ning Eestis kättesaadavad andmed ei võimalda anda adekvaatset hinnangut vabatahtliku tegevuse sotsiaalsele väärtusele.

⁴² International Labour Organization. Manual on The Measurement of Volunteer Work. Final Approved Pre-Publication Version. International Labour Office Geneva. March 2011. Allikas: <http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=12&tri=106>

- Peamiseks probleemiks praegu Eestis kasutada oleva andmekogumi juures on nii vabatahtliku tegevuse kui ka sotsiaalse väärtuse väljundite dünaamilise mõõtme puudumine. See tähendab, et pole teada kuidas muutuvad nimetatud näitajad üle aja. Vabatahtliku tegevuse kohta on info vaid läbilõikeliselt ning kuigi uuringuid on mõningal määral tehtud, on need olnud metoodiliselt erinevad ning seega ei saa nende põhjal analüüsida vabatahtlikkuse dünaamikat. Analüüsi seisukohalt on dünaamika ülioluline, kuna võimaldab hinnata seoseid teiste näitajatega.

Perioodiliselt läbiviidavad vabatahtlikkuse uuringud ning pidevalt jälgitavad indikaatorid vabatahtlikkuse ja sotsiaalse väärtuse kohta on olulised, kuna neid kasutades on võimalik:

- Identifitseerida täpsemad seosed vabatahtliku töö ja erinevate majandusnäitajate vahel, andes selliselt parema sisendi näiteks tööturгу puudutavaks poliitikakujunduseks, kuid samuti laiemaks majanduspoliitikaks.
- Identifitseerida seosed vabatahtliku töö ja sotsiaalse väärtuse väljundite vahel, andes selliselt väärtuslikku infot nii kodanikeühendustele kui ka poliitikakujundajatele vabatahtliku tegevuse paremaks koordineerimiseks.

Parim metoodika

Rahvusvaheliselt enamkasutatud meetodid vabatahtliku töö majandusliku väärtuse hindamiseks on miinimumpalga, keskmise palga ja sektori meetod. Kõigil juhtudel on tarvilik teada vabatahtliku töö ajalist väärtust (mitu tundi vabatahtlikku tööd tehakse?). Miinimumpalga meetodi puhul eeldatakse, et selle aja rahaline väärtus on võrdne miinimumpalgaga, keskmise palga meetodi puhul, et see on võrdne keskmise palgaga ning sektori meetodi puhul, et see on võrdne vastavalt sarnase töö eest makstud palgaga. Meetodi valik sõltub sellest, kui detailseid andmeid on hindamiseks võimalik kasutada.

Vabatahtliku tegevuse sotsiaalse väärtuse hindamisest on veel Eestis vara rääkida, kuna vajalikke indikaatoreid pole piisava regulaarsusega jälgitud.

Soovitused vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamise parandamiseks

1. Vastavalt Rahvusvahelise Tööjõu Organisatsiooni (ILO) soovitusete tuleks lisada Eesti Tööjõu Uuringusse vabatahtliku töö moodul, mis põhineks ILO poolt välja töötatud küsimustikul (17 küsimust kvartaalselt ning täiendavad 9 küsimust iga-aastaselt⁴³). See aitaks oluliselt kaasa aktuaalse info saamisele vabatahtliku tegevuse kohta ning võimaldaks senisest oluliselt paremaid võrdlusi, ka rahvusvahelisel tasandil. Kogutud andmete põhjal tuleks perioodiliselt avaldada statistilisi ülevaateid. Potentsiaalne rakendaja: Statistikaamet (Rahandusministeerium).
2. Vabatahtliku tegevuse sotsiaalse väärtuse väljundite kohta tuleks perioodiliselt avaldada statistilisi ülevaateid. Välja töötada indikaatoreid koondav seiresüsteem, kuna täna kogutavad andmed ei ole ühest kohast kättesaadavad. See nõuab ka erinevate institutsioonide koordineeritud tegevust. Potentsiaalne rakendaja: Siseministeerium.

⁴³ International Labour Organization. Manual on The Measurement of Volunteer Work. Final Approved Pre-Publication Version. International Labour Office Geneva. March 2011. Allikas: <http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=12&tri=106>

3. Jätkata „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis“ perioodilist läbiviimist. See uuring aitab teada saada vabatahtlike hinnanguid oma vabatahtlikuna tegutsemise kogemusele, vabatahtlike motivaatoreid, takistusi (endast ja keskkonnast tulenevaid), valmisolek tegutseda, teadlikkus, info kättesaadavus, mida ILO küsimustik ei kajasta. Potentsiaalne rakendaja: Siseministeerium
4. Toetada kodanikuühenduste püüdlusi oma tegevuse sotsiaalse mõju hindamiseks. Sh vabatahtliku tegevuse sotsiaalse mõju hindamiseks. Potentsiaalne rakendaja: Kodanikuühiskonna Sihtkapital (Siseministeerium).
5. Kodanikuühendused võiksid oma tegevuste läbiviimisel planeerida ja pidada arvestust kaasatud vabatahtlike arvu ning nende panuse üle (tundides ja rahalise väärtusena). See aitab kaasa ühenduse mõju nähtavaks tegemisele.
6. Kodanikuühendused võiksid oma tegevusteks rahastuse taotlemisel kaaluda võimalust näidata vabatahtlike panust osana omafinantseeringust. See aitab paremini rakendada ressursiliiki, mille kaasamisel ühendused võimekad on.

Usume, et nende soovitude rakendamine aitab kaasa vabatahtliku tegevuse väärtustamisele. Teades vabatahtliku tegevuse ulatust ja iseloomu, saab sellele suuremat tähelepanu pöörata, seda efektiivsemalt juhtida, parandada poliitikakujundust ning kokkuvõttes luua suuremat ühiskondlikku väärtust.

Lisa 1. Vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamise metoodiline juhend

Käesolevalt on antud ülevaade sellest, kuidas on saadud raportis kajastatud hinnangud vabatahtliku töö majanduslikule väärtusele ja teistele seotud hinnangutele.

Vabatahtlike osakaal elanikkonnas on saadud Ajakasutuse Uuringust vastusena küsimusele H1: „Mõelge tagasi neljale viimasele nädalale. Kas Te olete teinud neljal viimasel nädalal tasustamata vabatahtlikku tööd?“. „Jah“ vastuste kaalutud osakaal ongi vabatahtlike osakaal elanikkonnast. Uuringule vastajate kohta on teada nende sotsiaal-demograafiline taust. Soo, vanuse, rahvuse ja hariduse näitajad on leitud eraldi vastavalt nendele, kes vastasid küsimusele H1 jaatavalt ja eitavalt.

Vabatahtliku tegevuse sagedusjaotus on saadud samuti Ajakasutuse Uuringust vastusena küsimusele H3: „Mitu korda Te seda tööd viimasel neljal nädalal teinud olete?“. Küsimus on küsitud iga nädala kohta eraldi, seega on vajalik kordade arv iga isiku kohta summeerida. Sagedusjaotuse saab, kui tabuleerida kaalutud isikute arv vabatahtliku töö kordade arvu lõikes.

Vabatahtliku töö tundide arv on saadud vastusena Ajakasutuse Uuringu küsimusele H4: „Mitu tundi Te tavaliselt sellele tasustamata tööle iga kord aega olete kulutanud?“. Vastused on antud iga nädala kohta eraldi, kaalutud keskmine ühe vabatahtliku töö kestus on leitud üle nädalate. Keskmine on korrutatud summeeritud vabatahtliku töö kordadega ühes kuus (küsimus H3). Tulemuseks on ühe kuu vabatahtlikule tööle kulutatud tundide arv. Kuna uuringu läbiviimise aeg oli 04.2009-04.2010, on sesoonsusest tingitud moonutused ebatõenäolised ning ühe kuu tulemuse korrutamine 12-ga annab tulemuseks aasta jooksul tehtud vabatahtliku töö tundide arvu.

Töötundide arv riigis on saadud Eesti Tööjõu-Uuringust inimeste vastustena küsimustele põhikohal töötamise, ületundide ja kõrvaltööde kohta (blokid D ja E). Vabatahtliku töö tundide arvu jagamisel töötundide arvuga on saadud vabatahtliku töö suhe kogu tehtud töösse.

Miinimumpalga meetodil leitud hinnang on saadud korrutades vabatahtliku töö tundide arvu miinimumtööjõukuluga (arvestuslikult ühe tunni miinimumtööjõukulu). Oluline on sealjuures see, et tegemist oleks tööjõukuluga, mitte palgaga kuna ka maksud on majanduslik lisandväärtus, need lihtsalt ei jää töötajale kätte. Jagades saadud väärtuse SKP-ga vastaval perioodil, saab vabatahtliku töö väärtuse suhte SKP-sse.

Keskmise palga meetodil leitud hinnang on saadud selliselt, et vabatahtliku töö tundide arv on korrutatud keskmise tööjõukuluga. Keskmist on korrigeeritud vastavalt vabatahtlike soolisele ja vanuselisele jaotusele. Korrigeerimine on teostatud järelkihistamisega, igale soo ja hariduse grupile on antud kaal selliselt, et see kajastaks võimalikult täpselt vabatahtlikke. Näiteks on kõrgharidusega vabatahtlikke rohkem kui kõrgharidusega inimesi terves elanikkonnas, seega on nende keskmisele palgale antud suurem kaal. Järelkihistamise üheks probleemiks oli see, et võttes rohkem erinevaid kihte (vanusegrupid ja rahvus) jäid tekkinud grupid liiga väikeseks, et nende põhjal statistiliselt olulisi järeldusi teha, seega jäädi arvutustes vaid soo ja hariduse juurde. Suurema valimi korral on võimalik võtta rohkem kihte, et anda veel täpsem hinnang keskmise palga meetodil.

Sektori meetodil saadud hinnang on sarnane keskmise palga meetodil saadud hinnangule, kuid järelkihistamisel ei ole kasutatud sotsiaal-demograafilist taust (sugu ja haridust) vaid vabatahtliku töö ametiala grupe. Vastavalt ametiala gruppide (kahekohaline ISCO kood) kaalutud keskmistele palkadele (leitud Töö-Jõu uuringust) on saadud hinnang, mis arvestab vabatahtliku töö iseloomuga.